КОММУНИЗМ ҮЕЗИНДЕ ЧУРТТААР БИС!

БҮГҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИЙЛЕРИ, КАТТЫЖЫҢАР!

ШЫН

СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНИҢ КОММУНИСТИГ ПАРТИЯЗЫНЫҢ ТЫВА ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ КОМИТЕТТЕРИНИҢ, АЖЫЛЧЫ ЧОННАР ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ СОВЕТТЕРИНИҢ ОРГАНЫ

1925 чылда үндезилеттинген

1961 ч. АВГУСТ 6 ВОСКРЕСЕНЬЕ № 185 (4975).

Өртээ 2 көп.

Коммунизм — ол дээрге кижилерниң бүгү талалыг хөгжүлдези-биле чергелештир, доктаамал хөгжүп турар эртемге болгаш техникага үндезилээш бүдүрүкчү күштери база өзе бээр, ниитилел байлааның бүгү үнер дөстери бүрүн четче агым-биле хөгжүй бээр болгаш «кижи бүрүзүнден — шыдаар шаа-биле, кижи бүрүзүнге — хереглээн шаа-биле» деп улуг принцип боттаны бээр, бүдүрүлгениң чепсек-херексели бүгү улустуң өнчүзү болу бээр, ниитилелдиң бүгү кежигүннери социал талазы-биле бүрүн деңгээлиг апаар аңгы чок ниитилел тургузуу-дур. Коммунизм — ол дээрге хөй-ниитиниң бот-эргелели тургустуна бээр, ниитилелдиң чаагай чоруунга кылыр күш-ажыл бүгү кижилерге амыдыралчы бирги хереглел, медереп билген эргежок чугула чүүл апаар, кижи бүрүзүнүң арга-мергежили чонга эң-не ажыктыы-биле хереглеттинген турар хостуг болгаш медерелдиг ажыл-ишчилерниң бедик организастаттынган ниитилели-дир.

(СЭКП-ниң Программазының төлевилелинден).

СЭКП-ниң Программазының болгаш Уставының төлевилелдери-биле чон таныжып турар

Бистиң областың бүгү булуннарында ажылчы чоннар бистиң партиявыстың төөгүлүг документилерин—Программаның болгаш Уставтың төлевилелдерин улуг сонуургал-биле өөренип турар. Ажылдан хостуг шактарда холдарында солуннары туткан кижилерни чер болганга көрүп болур. Олар бо чугула документилерни өөренип, чугаалажып турар. Ол документилер ажылчыннарның, албан-хаакчыларның, көдээ ажыл-агыйның ажыл-ишчилериниң ортузунга күш-ажылчы көдүрүүшкүннү болдурган.

ЧУРУКТА: Кызылдың автосептелге-механиктиг заводунуң мурнакчы ажылчыннары Күжүгет Толгар-оол (солагай талазында), Александр Сандык Программаның төлевилели-биле таныжып олурлар.

Фото В. Лутковтуу.

Коммунизм— чырыткылыг эртенивис

Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының Программазының төлевилели болза марксисчи-ленинчи теорияга, ону улам ыңай хөгжүдеринге чаа чугула салыышкын болуп турар.

Коммунизм ам ыраккы үзел эвес, а бистиң үениң кижилериниң чурттаар чаагай үези болуп турары дыка-ла өөрүнчүг-дүр. Бистиң партиявыстың чаа Программазы—Совет Эвилелинге коммунизм тургузуушкунунуң улуг чаагай программазы.

Оон шугум бүрүзүн номчуурга кижиниң сеткил-сагыжын чүректин ханызындан хайныктырып келир. Коммунизм тургузуушкунунуң улуг сорулгаларын бистиң совет улус алдарлыы-биле күүседип шыдаар деп идегелди бо улуг документ быжыглап турар.

Коммунистиг партияның Программазының төлевилелинде айыткан магалыг чаагай сорулгаларны күүседир дээш демисел совет кижилерден, ылаңгыя коммунистерниң улуг партиязының кежигүннери бистерден бедик мергежилди, чогаадыкчы инициативаны, улуг күженишкиннерни негеп турар дээрзин бүгү совет кижилер ханызы-биле угаап билип турар.

— Коллективтиг чоруктуң болгаш эш ёзузунуң бот-боттарынга дузалажылгазының «бирээзи шуптузу дээш, шуптузу бирээзи дээш» деп принциви бөгүн бисте эргежок чугула чүүл болу берген. Коммунистиг күш-ажылдың бригадалары болгаш шалыпчылары, а ол ышкаш коллективтери болгаш бүдүрүлгелери деп ат дээш чарыштың киржикчилери ол принцип-биле ажылдап турар. Эрги тургузугнуң бак уржуктарының артынчызы болур чалгаа чорук, тамчыктаныр, өскениң күсели-биле чурттаксаар, хуузурак чорук совет кижилерге эптешпес. Бистер, парлалга бүдүрүлгезиниң ажылдакчылары бо улуг документини таныышкаш, могаг-шылаг чокка ажылдаарын, өөренирин хүлээнип турар бис.

В. МАГЕРЯ,
область типографиязының парлакчызы.

Массаже

МОСКВА, август 2. (СЭТА). Бистиң чуртувустуң ажылчы чоннары —коммунистер болгаш партия кежигүнү эвестер амгы үениң кайгамчык улуг документизи —СЭКП-ниң чаа Программазының төлевилели-биле улуг сонуургалдыг таныжып турарлар. Коллективтиг номчулгалар, солун беседалар... ол документ каяа-даа кичээнгейниң төвүнде турар. СЭКП-ниң чаа Программазы-биле ажылчы чоннуң калбак таныштырылгазын делгеренгей-жидериниң ажылдарын партия организациялары чорудуп турар.

Белоруссияның Коммунистиг партиязының ТК-зы республиканың районнарынга БКП ТК-ның пропаганда бөлүктериниң инструктаж чөвүлел хуралын эрттирген. Олар Программаны ажылчы чонга тайылбырлаарынга партия организацияларынга дуза чедирерлер.

СЭКП-ниң Программазының төлевилелинин тайылбырлалы Татарияда база эгелээн. Документиниң коллективтиг номчулгазын ында 80 муң ажыг агитаторлар чорудуп турар. СЭКП обкому Программаны партияның бүгү эге организацияларына, районнарның, хоорайларның болгаш областың партия конференцияларына калбаа-биле чугаалажып көөрүн шиитпирлээн. Бүдүрүлгелерниң, совхозтарның болгаш колхозтарның коллективтериниң хуралдарына республиканың улуртур ажылдакчылары чүве чугаалаарлар.

Приамурьяның ажылчы-чоннарының ортузунга СЭКП-ниң Программазының төлевилелиниң номчулгазын болгаш тайылбырлалын 30 муң ажыг пропагандистер, агитаторлар болгаш Хабаровск крайның политиктиг база эртем-билиглер нептередир ниитилелиниң активтери чорударлар. Коммунистиг ниитилелди тургузарының оруктарының дугайында, коммунизм тургузукчуларының моральдыг мөзү-шынарының дугайында, коммунизмниң калбак тургузуушкунунуң үезинде эртемниң болгаш техниканың чечектелиишкининиң дугайында культура бажынарында, ажылчын болгаш көдээ клубтарда лекциялар номчулгазы эгелей берген.

Кызылдың бүдүрүлгелеринде

Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының Программазының төлевилелин таныжары Кызылдың бүдүрүлгелеринде калбарган.

Төөгүлүг документини таныышкан номчулга соонда туйбу заводунда бригадир эш Минаевтиң чугаалааны болза:

— Чер кырында эң-не чырыткылыг ниитилел—коммунистиг ниитилелди тургузарының Программазы бисти чаа-чаа чедиишкиннерже сорук киирип турар. СЭКП-ниң Программазын бадылаар XXII съездиге чедир бистиң әәлчегниң ажылчыннары ажылга харыысалганы бедидип, хүн бүрүзүнүң нормазын үргүлчү ажыр күүседирин шиитпирлээн.

* * *

Партияның Программазының төлевилелин таныжар дөрт бөлүктү Кызылдың садыг базазында тургускан. Агитаторлар Бессмертных, Третьякова, Зубова болгаш Кимонин олар Программаның төлевилелин бөлүктер аайы-биле номчуп турарлар.

Үш үе

Феодалдыг Тываның үезинде төрүттүнүп, аар-бергээ доругуп чорумда Октябрь революциязы тиилээн, чаа амыдырал эгелээн. Бистиң Төрээн чуртувустуң кайгамчыктыг чедиишкиннеринге таалап, өөрүп, чурттап, ажылдап чорумда ам мырыңай Совет Эвилели коммунизмниң чурту апаарды.

Мындыг магалыг үени алгавайн канчаар! Назыным 70 ажып, дөгүй берзимзе-даа Төрээн чуртумнуң бо чаагай үеге келгенин, оон моон сонгааргы чечектелиишкинин бодап келиримге кыраан назын чалыыткаан дег кыныып кээр-дир!

Совет улустуң келир чаагай үезин партияның чаа Программазының төлевилелинде киргенин дыннап, билип олур мен, моон сонгаар бистиң чуртувус улам-на күчүлүг апаар.

Х. БАДАРЧЫ,
Бай-Тайга район.

Келир үе коммунизмге хамааржыр

Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязы марксизм-ленинизмниң өндүр улуг, тиилеттирбес өөредиинге даянган, бүгү кижи төрелгетениң төөгүзүнүң хөгжүлдезиниң оруктарын айыткан. Бүгү делегей оон мурнунда ажыттынган перспективаларның өндүр-улуун магадаан.

Империализм буурап дүжер болгаш келир үе коммунизмге —ажылчы чоннуң хөй-хөй салгалдарының дыка үр үеде күзеп, манап чорааны эң-не шынчы ниитилел тургузуунга хамааржыр дээрзин СЭКП-ниң чаа Программазының парлалгага үнген төлевилелдери маргылдаа чок тодазы-биле бадыткаан. Ол тургузугну чер бөмбүрээнге бир-ле дугаарында бистер, совет кижилер тургузар ужурлуг бис. Бистиң үлүүвүске онаашкан төөгүлүг улуг миссияга, тиилелгеден тиилелгеже бисти баштап бар чоруур мерген партиявыска чоргаарланып тур бис.

Программаның төлевилелинде әлээн улуг черни колхоз тургузуунуң улам бурунгаар хөгжүлдези, аъш-чем продуктуларының болгаш үлетпүрүнүң чиг-эдиниң эгээртинмес әлбекшилин тургузары әзлеп турар. Ынчангаш ССРЭ-ниң көдээ ажылагыйынга күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүнүң өзүлдези үлетпүрдээзинден дүрген болурун Программаның төлевилелинде айтып турар.

Бистиң мурнувуста салдынган сорулгаларны шиитпирлээриниң эң-не кедилиг, шын оруктарын биске партия айтып берген, ол дээрге тараа бүдүрүлгезиниң көдүрүүшкүнүн дүргедедири. мал ажылының хөгжүлдезиниң дүрген темпилери, ажыл-агыйның бүгү адырларының комплексилиг механизациязы, чер болгаш мал ажылының эртемге үндезилеттинген системазын шиңгээдип нептередири, биология эртеминиң чедиишкиннерин калбаа-биле ажыглаары-дыр. Колхозтар болгаш совхозтар боттарының бүдүрүлге харылзааларының, күш-ажылдың характериниң, ажылчы чоннарның чаагай чоруунуң болгаш культуразының деңнелиниң талазы-биле коммунистиг хевирниң бүдүрүлгелери болу бергилээрин Программаның төлевилелинде айтып турар. Ону чедип алырда колхозтарга бүдүрүлге ниитилештирилгезиниң деңнелин бедидери, күш-ажылдың нормалаашкыны, организациязын болгаш төлевирин оон күрүнеңиң бүдүрүлге черлеринде тургустунгулаан хевирлериниң боттандырары, хөй-ниитиниң дуза чедирилгезин калбаа-биле нептередири төлевилелде айыттынган.

Бистер, көдээниң ажыл-ишчилери коммунизм тургузукчузунуң моральдыг дүрүмүн ыяк шиңгээдип алыр, коммунизмге хүн бүрүде өөренир ужурлуг бис. Программаның төлевилелинде салдынган төөгүлүг сорулгаларны чүгле ынчан күүседип болур бис.

Е. БУРКАЦКАЯ,
«Радянська Украина» колхозтуң даргазы, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң кежигүнү, Социалистиг Күш-ажылдың ийи дапкыр Маадыры.

КҮҮСЕТТИНЕР

Кайывыс-даа оон кежигүнү бооп турарывыс Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының Программазының төлевилелин бүгү-ниити чугаалажып көөрү-биле солуннарга парлап, радиога чарлаанын таныышкаш, бүгү сагыш-сеткилиистен чүүлдүгзүнүп деткип тур бис.

Бистер, аныяк ада-иелер, ам бар ийи ургларывыс, ам төрүттүнер уруг-дарыгларывыс бистиң чуртувуска коммунизм тургустунган магалыг үеде чурттаарынга кызыгаар чок чоргаарланып тур бис.

Төрээн улуг партиявыстың кижи дугайында, чаштар дугайында магалыг сагыш салыышкыны дээш, оон ленинчи Төп Комитединге өөрүп четтиргенивисти илеретпишаан, Төрээн чуртувуска, партиявыска шынчы бараан болурувусту бүзүредип тур бис.

Ю. ДОРЖУ, Т. ДОРЖУ
Кызыл хоорайның чурттакчылары.

Хайныкпас аргажок

1917 чылда «Авроранның» даашталыкшыны кижи төрелгетенге чаа үени ажыткан. Коммунистиг партияның удуртулгазы-биле совет улус социализмниң тиилелгезин чедип алган. СЭКП-ниң чаа Программазының төлевилели болза, бистиң чуртувуска коммунизм тиилелгезиниң өндүр чаагай документизи болур. Келир үениң чайыннанчак сорулгаларын айыткан Программаны радиога дамчытканындан дыннап, парлалгага үндүрүнинден ам-даа алды комбайннарның башкарыкчылары чок. Дүжүт ажаалдазының хуу-салымын шиитпирлээр комбайнерлер четчеленнинмейн турда-ла, ол-ла совхозтуң бүдүрүлгезиниң өске адырларында ол ажылга улуг дуржулгалыг хоочун комбайнерлер чардыгып турарлар.

Ол ышкаш совхозтуң тараа шаңнарын чаа дүжүт хүлээп алырынга белеткээр ажыл база-ла куду темпилиг. Шаннарның чамдыызын арыглап аштаваан. Оларны белеткээр ажылда өвөөш санныг ажылчыннар киржип турар. Ол ышкаш тараа культураларын өй-шаанда чидириг чокка ажаап алырынга белеткел ажылдары совхозта кандыг чоруп турарыл? Ында белеткел ажылы совхозта шыдажыр аргажок куду темпилиг чоруп турар. Дүжүт ажаар 36 комбайннар августуң чаазынга чедир септеттинген турар ужурлуг. Херек кырында бо хүннерге чедир оларның чүгле он бежи бүрүн септеттинген. Арткан комбайннарның чедизи мынчага дээр септелгеге шуут кирбээн.

Комбайнер кадрларны четчелээриниң чугула айтырыын совхозтуң дирекциязы (директору эш Балабанов), партия организациязы (секретары эш Юртаев) олар чогууру-биле үнелеп көрбээнинден ам-даа алды комбайннарның башкарыкчылары чок. Дүжүт ажаалдазының хуу-салымын шиитпирлээр комбайнерлер четчеленнинмейн турда-ла, ол-ла совхозтуң бүдүрүлгезиниң өске адырларында ол ажылга улуг дуржулгалыг хоочун комбайнерлер чардыгып турарлар.

Ол ышкаш совхозтуң тараа шаңнарын чаа дүжүт хүлээп алырынга белеткээр ажыл база-ла куду темпилиг. Шаннарның чамдыызын арыглап аштаваан. Оларны белеткээр ажылда өвөөш санныг ажылчыннар

АЖААП АЛЫЫШКЫНГА ЫНЧААР БЕЛЕТКЕНИП БОЛБАС

Темпини дүргедедир

«Элегес» совхозтуң шөлдериндe чедиириг чокка ажаап алырынга белеткел ажылдары совхозта кандыг чоруп турарыл? Ында белеткел ажылы совхозта шыдажыр аргажок куду темпилиг чоруп турар. Дүжүт ажаар 36 комбайннар августуң чаазынга чедир септеттинген турар ужурлуг. Херек кырында бо хүннерге чедир оларның чүгле он бежи бүрүн септеттинген. Арткан комбайннарның чедизи мынчага дээр септелгеге шуут кирбээн.

Комбайнер кадрларны четчелээриниң чугула айтырыын совхозтуң дирекциязы (директору эш Балабанов), партия организациязы (секретары эш Юртаев) олар чогууру-биле үнелеп көрбээнинден ам-даа алды комбайннарның башкарыкчылары чок. Дүжүт ажаалдазының хуу-салымын шиитпирлээр комбайнерлер четчеленнинмейн турда-ла, ол-ла совхозтуң бүдүрүлгезиниң өске адырларында ол ажылга улуг дуржулгалыг хоочун комбайнерлер чардыгып турарлар. Оларны белеткээр ажылда өвөөш санныг ажылчыннар

БАЙДАЛ ДҮВҮРЭЭЗИННИГ

Бай-Тайга районнуң «Тээли» совхозта чаа дүжүттүң чаагай таараалары быжып турар. Чамдык участоктарда тараалары ацылап ажаап болур апарган, ындыг болза-даа совхоз дүжүт ажаап алыышкынынга багай белеткенген болгаш олче далашпайн турар.

Дөң-Тереште 27 гектар арбай быышкан. Ону чаа кестирип киргеп. Совхоз олче ийи лафеттиг жатканы киирер турган чүгле чаңгыс, чаа жатканы арай боорда киирген. Ол жатка чедир таарыштыртынмаан болган.

Бо изиг-түлүк үеде дүжүт ажаап алыышкынын организастаарының орнунга совхозтуң кол агроному эш Дуров болгаш директор эш Далай-оол июль 30-ни дыштаныр хүн кылдыр эрттирген. Ынчан трактористер Херелди биле Ким-оол оларның лафеттиг ийи жатказы ол механизаторларның бажынарының чанынга аная турглаан. А понедельникте лафеттиг жатканың машинизи Херелди ховуже эзирик үнген. Ол лафеттиң сыр маңы-биле халды бергеш, ийи дугаар жатканы үрей тавартканн. Ынчангаш ону катап септээр ужурга таварышкан.

Совхозтуң ажылчыннарының сагылга-чуруму кошкак, политик-кижизидилгелиг ажыл чоруттунмайн турар. Ол чорук ажылга багай салдарны чедирип турар. Чижээ, лафеттиг жатканың машинизи Мандып акша чок дээрзинге чылдак каксаш, тараа кезидезинче кирген. Ол ийи лафеттиг жатканы ийи ойталаан. Совхозтуң дирекциязы оон-биле чугаалашкан соонда ажылче озалдап, эки шенеттинмээн лафет-биле тараа кезидезинче кирген.

Совхозта лафеттиг чеди жатка бар. Оларның үжү чаа, а дөртү септеттинмээн. 17 комбайннардан август 1-ге чедир чүгле 10-ну септээн. Совхозтуң удуртукчулары ажаап алыышкын техниказы чедиишпес деп хомудап турар. Ол шын. Ындыг болза-даа совхозта бар техникалар өй-шаанда септеттинмейн турарындан ол бүдүрүкчүлүг ажыглаттынмайн аная турап турар.

Аяс-каан хүннер соонда ховуларда тараалар дүрген быжып турар. Совхозтуң бүгү ховуларында тараалар удатпас ажаап алырынга чеде бээр. Ынчан механизаторлар септелгези четпес ажаап алыышкын техниказы-биле тарааларны өй-шаанда кезип алыры бергедээри чугаажок. Бир эвес техника өй-шаанда белеткеттинген, ховуларже үндүртүнген турган болза тарааларның быжыдының хире-чергези-биле ону өй-шаанда кезип ап болур ийик. Ындыг болза-даа совхозта оожумнаашкынның хараазы-биле ажаап алыышкын белеткелинде дүвүрээзиннинг байдал тургустунган.

В. ЛУТКОВ.

ДЕТКИДИВИС

Бии-Хем районнуң «Өөк» совхозунуң Тарлагда Кур-Суу деп черде ажылдап турар алдан ажыг сигенчилери хову турлаанга чыглып келгеннер. Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының Программазының төлевилелин партияның район комитединиң пропагандизи эш Шыңгыы таныштырган.

Сигенчи бригаданың удуртукчузу Михаил Түлүш сөс алгаш:

— Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының Программазының төлевилели бистиң чуртувуска коммунистиг ниитилелди тургузарының өндүр улуг Программазы деп чоргаарал-биле адап турар бис. Бистиң бригаданың кежигүннери партияның Программазының төлевилелин бүгү ажылчы чоннар-биле бир дөмей үүлдүгзүнүп деткээн. Ам бо хүннерде чеди сарааттарны тургускаш, сөөлгү хүннерде кестинген 50 гектар черниң сигенин бөлдүрүп турар бис.

Дараазында, хана солун редактору болгаш агитатор коммунист Курттугбай чүве чугаалаш, партияның Программазының төлевилелин база-ла изин-биле хүлээп, деткээн.

А. ЧИМИЙ-ООЛ,
Кызыл аэропортунуң «АН-2» самолёдунуң командири.

Сессияга—чаагайжыдылга дугайында

Ажылчы чоннар депутаттарының Кызыл хоорай Совединиң чоокта чаа өткен IV сессиязынга хоорайның чаагайжыдылга тудуунуң талазы-биле часкы, чайгы ажылдарның түннелиниң болгаш күскү ажылдарның сорулгаларының дугайында хооркүүскомнуң даргазының оралакчызы депутат эш **И. А. Ильиниң**, коммунал-хандырылга болгаш чаагайжыдылга тудуг талазы-биле доктаамал комиссияның даргазы депутат эш **М. П. Емельянцевтиң** илеткелдерин дыңнап, чугаалашкан.

Илеткелчилер болгаш санал берген депутаттар чаагайжыдылга талазы-биле чазын болгаш чайын кылдынган чамдык ажылдарны демдеглээш, салдынган сорулгаларның күүселдези дээш контрольду күштелдиреринче, көрдүнген ажылдарны хуусаазында күүседиринче, ажылдың шынарын бедиеринче кол кичээнгейни салган. Хоорай чаагайжыдылгазының талазы-биле салдынган сорулгаларны СЭКП-ниң XXII съездизинге белек кылдыр күүседир дээш хоорайның чаагайжыдылга болгаш орук-көвүүг ажыл-агый конторазының, бүдүрүлгелерниң, албан черлериниң коллективтериниң болгаш бүгү ажылчы чоннарның политиктиг бедик көдүрүүшкүннүг ажылдап турарын сессия демдеглээн. Хоорайның бүдүрүлгелериниң болгаш албан черлериниң коллективтери бо чылын 11600 ыяш, 47300 чадан үнүштер, 1,5 миллион чечек олурткан болгаш 62100 дөрбелчин метр черге сиген тараан. Хоорайның чурттакчылары боттарының бажыңнарының девискээринде 3 муң ыяш, 20 муң ажыг чадан үнүштерни, 600 муң чыгам чечектерни олурткан. Күрүнениң айыыл чок чоруунуң комитединиң область эргелелиниң, даг экспедициязының эргелелиниң, көдээ ажыл-агый техникумунуң, область эмнелгезинин, божулга бажынының, чурт үлетпүр эргелелиниң, дааранылга комбинадының болгаш өске-даа чамдык коллективтер, база хоорай Совединиң депутаттары болгаш квартал комитеттери чаагайжыдылга ажылынче масса чонну организастаар талазы-биле улуг ажылдарны чорудуп турарын сессия демдеглээн.

Хоорайның чаагайжыдылгазының ажылынга хооркүүскомнуң болгаш чаагайжыдылга тудуг, орук-көвүүг ажыл-агый конторазының контролюнуң кошкаа-биле чамдык тудуг организациялары болгаш албан черлери планныг ажылды күүсетпейн турар. Аэропорт, пассажир АТК-зы, областың культура эргелели, обком ВЛКСМ, күрүнениң педагогика институду, алгы заводу болгаш чамдык өске-даа коллективтер боттарының девискээринде болгаш быжыглаттынган кварталдарының часкы, чайгы чаагайжыдылга планын үскеннер. Девискээринге болгаш быжыглаттынган участоктарынга чамдык ажылдарны кыза-даа, ажаалгазынче хайгаарал салбас бүдүрүлгелер, албан черлери барын сессия айыткан. Типография, СЭКП обкомунуң гаражы, «Шын» солун редакциязы болгаш чамдык өске-даа организациялар боттарынга хамаарышкан участоктарының ажаалгазынче сагыш салбайн барганы-биле тарып олурткан сигеннерни, чечектерни, ыяштарны бок үнүштер база бергейин илеткелчилер демдеглээн.

Хоорайның өредилге черлериниң коллективтери бо чылдың часкы болгаш чайгы чаагайжыдылга ажылынга улуг рольду ойнаан. №№ 10, 7, 1 болгаш өске-даа школалар хөй ыяштарны боттарының девискээринде олурткан болгаш муң-муң чечектерни тарып алган өстүүп турар. Ынчалза-даа чамдык өредилге черлери чаагайжыдылга болгаш ногаанчыдылга ажылынче кичээнгей салбас, мурнунда чылдарда кылдынган үүлдериниң ажаалгазынче сагыш салбайн турарын санал берген депутаттар илереткен. Эрткен чылдарда эң көрүштүг кылдыр ногаанчыткан № 3 школаның болгаш медицина училищезиниң девискээрлериндe олурткан ыяштар, чимистиг үнүштер кургап турар апарган. Ажылчы чоннуң база бир хөй-биле чыглыр чери — «Совет Тываның 5 чылы» стадионнуң чаагайжыдылга тудуунче, ногаанчыдылгазынче спорт ниитилелдериниң болгаш организацияларының область Чөвүлелиниң сагыш салбайн турарынга хооркүүскомнуң мынчага чедир эптежип келгенин чүве чугаалаан депутаттар шүгүмчүлээн.

Хоорайның чаагайжыдылга тудуунга бо чылын 782 муң рубль көрдүнген болза, чартык чылда чүгле 37,7 хуузу ажыглаттынган. 32 муң дөрбелчин метр орук асфальтылаар турган болза, 1013 дөрбелчин метр кылдынган болгаш тротуарлар асфальтылаар план чүгле 24 хуу күүсеттинген. Бо ажылдарны чорудуп турар «Тыва тудуг» трезиниң база чаагайжыдылга тудуг, орук-көвүүг ажыл-агый конторазының шагның эки үезин ажыглаваанызыбиле асфальт ажылының планы үстүүнге чедип турар болгаш кылдынган ажылдың шынары багай. Хооркүүскомнуң план комиссиязы, саң килдизи планның күүселдези, ажылдың шынары дээш демисешпейн келген.

Чаагайжыдылга тудуг, орук-көвүүг ажыл-агый конторазы, бүдүрүлге болгаш албан черлери бо чайын суггарылганы таварылга болуп чорудуп келгени-биле тарып олурткан ыяштар болгаш үнүштер сугдан баксыраш, чамдыктары кургап турар. Суггарылга чорудары-биле көрдүнген херенги ажыглаттынмайн, суггарылга машиналары анаа турар чорук көвүдээн, суг дамчыдылгазы долу ажыглаттынмайн турар.

Тудуг организацияларының шугуму-биле 1961 чылдың ийиги чартыында 47737 дөрбелчин метр орукту болгаш тротуарны асфальтылаар, 179 муң дөрбелчин метр орук, тротуарны септээр, 40950 ыяштарны, чадан үнүштерни тарып, олуртур болгаш өске-даа ажылдарны кылыр. Хоорайның бүдүрүлге болгаш албан черлериниң коллективтериниң планын ёзугаар 26400 ыяш болгаш үнүш тарыттынар.

Партияның XXII съездизинге белек кылдыр үстүнде сорулгаларны күүседир талазы-биле тодаргай хемчегларни айыткан шиитпирни сессия хүлээп алган.

А. АЛДЫН-ХЕРЕЛ.

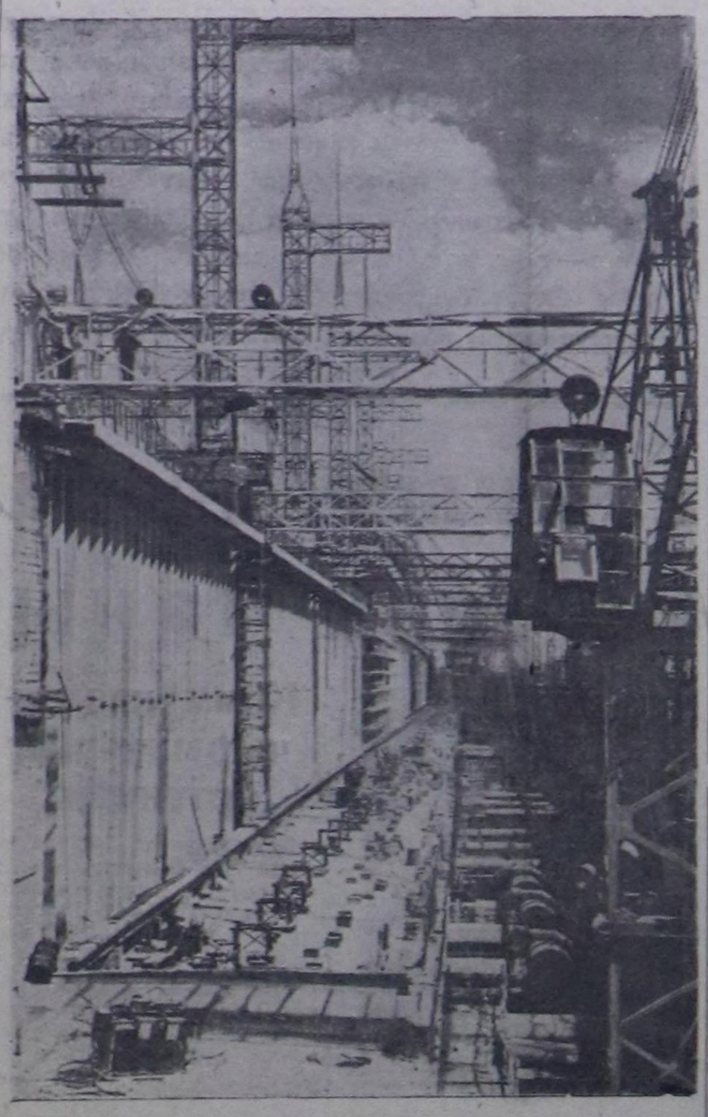

Сталинград ГЭС-тиң тудугжулары СЭКП-ниң XXII съездизин төлептиг уткуурунга белеткенип турар. Делегейде эң улуг ол гидроэлектростанцияны тудугжуларының Хүнүнде күрүне комиссиязынга дужаарын олар хүлээнген. Ам бо үеде нарын ажылдар чоруттунуп турар.

ЧУРУКТА: Сталинград ГЭС.

Фото С. Курунниниң. СЭТА-ның фотохрониказы.

Чаа дүжүттүң тараазын хүлээп алырынга

Бай-Хаактың тараа хүлээп алыр пунктузунда ажыл-иш хайныышкынныг. Андрей Анучинге баштаткан бызаңчылар бригадазы, Степан Калинкиниң дашчылары 3200 тонна тараа кирер чаа улуг даш складты ажыглалга киирериниң эң өөлүг ажылдарын кылып дооскан. Елена Көсмачеваның штукатуржу звенозу ам ону чугайлап эгелээн. Механизаторлар чаа складтың даштында шөлдү дескилеп турар. Бо чаа складтың чанында ийи одуругда узун-узун ак бажыңнар чанында ыржым. Ол дээрге белеткеттинген складтар-дыр. Пунктунуң коллективи бо чылын тараа хүлээп алырынга белеткелдерни чайын-на организастыг эгелээн. Оон түннелинде ам ниитизи-биле 16 муң тонна хире тарааны хүлээп ап болур эрги болгаш чаа 6 улуг складтар белен.

Хол-биле кылыр ажылдарның барык 90 хуузу механизастаттынган. Чаа складтарда транспортёрларны, көдүртүр херектелдерни, вентиляторларны болгаш автомашина деңзилерин дерип тургусканы ажылчын күжүн дыка чиигедир болгаш күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедидер. Пункт ниитизи-биле хүнде-ле 250 тонна чедир тарааны кургадып болур күштүг тараа кургадыр дериг-херектелдер-биле хандыртынган, азы эрткен чылдыы-биле деңнээрге тараа кургадырының бүдүрүкчүлүү үш катап бедиир. Бо ажыл-херекке механизаторлар Г. Рябов, А. Новогодный, Н. Чашина оларның чүткүлдүг ажыл-ижин демдеглээри чугула.

Дирекция чери тараа хүлээп алышкынының үезинде пунктуга ажылдаар кижилерге таарымчалыг байдалдарны тургузарынга база кичээнгей салып турар. Кызыл булуңну дерип, көскү агитацияның үүлдерин белеткээн. Тараа өөрткен машиналарны бичии-даа саадатпас, ажылчын, механизатор бүрүзү бодунуң онаашкан ажылынга бедик бүдүрүкчүлүг ажылдазын дээш бүгүле үүлдер кылдынган бе деп хыналданы чорудуп турар.

Сарыг-Септиң тараа хүлээп алыр пунктузунуң коллективи-биле чарышпышаан, Бай-Хаак пунктузунуң коллективи партияның XXII съездизинге алдар кылдыр чеди чылдың үшкү чылының дүжүдүнден тандычыларның күрүнеге дужаар **ийи миллион тос үүс алды муң ажыг пуд** тараазындан тодаргай улуг-хууну хүлээп алырынга белеткенип турар.

Аазаан өөстү ажыл-херекке боттандырар шиитпирлиг үе келген. Ам хүннүң эвлүүнде сонгаарладып болбас ажыл-иш болза дүжүт ажаап алышкынныга болгаш тарааны хүлээп алырынга бүгү-ле белеткелдерни хынамчалыг чорудуп, дарый доозары болур.

М. ОЮН.

ДЕМИР ОРУКЧУЛАРНЫҢ БҮГҮ-ЭВИЛЕЛ ХҮНҮ

Орук-харылзаа министриниң бирги оралакчызы Н. А. Гундобин-биле беседа

Демир орукчуларның бүгү-эвилел хүнүн бо чылын улуг политиктиг болгаш күш-ажылчы көдүрүүшкүннүн үезинде демдеглеп эртирип турар. Совет Эвилелинин Коммунистиг партиязының чаа Программазының төлевилелин бүгү совет улус изиг-биле чугаалажып көрүп турар.

Партияның болур деп турар съездизин төлептиг уткуурунга бүгү чурт белеткенип турар. Кан магистралдарның ажыл-ишчилеринде рапорттаар үүлдери база бар. Демир орук транспорту болза чеди чыл планының контроль чурагайларында баш удур көрдүнген онаалгаларны дыка мурнап хөгжүп турар. Чүктер өөртүлгези онза дүрген өзүп турар. Бирги чартык чылдың планы чедиишкинниг күүсеттинген. Москва, Казах, Донец болгаш өске-даа өлүн каш оруктар пландан артыкка чүк өөртүр талазы-биле боттарының чыл хүлээлгелерин күүсеткеннер.

Бирги чартык чылда бүдүн чартык миллион ажыг тонна тарааны, 386 муң вагоннар ишти минералдыг чемишчидилгелерни, хөй-хөй тракторларны, комбайннарны болгаш көдээ ажыл-агыйның өске-даа техниказын өөртүп дажыглаан. Ам Мурнуу чүктүн болгаш Поволжьениң магистралдары-биле чаа дүжүттүн тараазы үзүктел чок кээп турар. Тараа, ногаалар, кат-чимистер өөрткен поездилерни дүрген чорудары дээш чарыш Сонгу-Кавказ магистралының демир орукчуларының эгелээшкини-биле чуртта калбарган.

СЭКП-ниң XXII съездизинге төлептиг ужуражыр дээш чарыш калбарган. Деполарның машинистери, диспетчерлери, ажылчыннары—бүгү-ле демир орукчулар партияның съездизинге боттарының белектерин белеткеп турарлар. Октябрь демир оруунуң тепловоз машинизи В. С. Маринин партияның XXII съездизинге алдар кылдыр үргүлчү аар деңзилиг поездилер чорудар болгаш оттулар чүүлду камнап алыр деп хүлээлгени алган. Бо чылдың чеди айларының дургузунда ол аар деңзилиг поездилерге нормадан артыкка 200 муң ажыг тонна чүктерни өөрткен болгаш 29 тонна оттулар чүүлду камнап алган. Сонгу чүк демир оруунуң Сольвычегодск салбырының аныяк диспетчери И. Н. Коковин бодунуң участогунга бүгү поездилерниң үштүн ийи кезиин графиктен мурнай чорудуп турар.

Чедиишкинниг ажыл болза бүгү демир орук ажыл-агыйын техника талазы-биле үндезини-биле чаарты тургузарының программазын күүседиринге үндезилеттинин турар. Эрткен беш чылдарның дургузунда чуртка планда көрдүнген 8.100 километр оруктун орнунга 8,5 муң километр орукту электрижиткен.

Электрижидилге болгаш энергетика болза чаа техника-биле, автоматиканың база телемеханиканың чепсектери-биле дериттинген, ажылагыйның бүгү адырларын улам-на бедик техниктиг деннелче көдүрериниң, бүдүрүлге чорудулгаларын комплексилиг механизастаарынга болгаш автоматизастаарынга быжыг үндезинни тургузарының аргазын берип турар база болу берген.

Тепловоэтарны кан магистралдарда калбаа-биле ажыглап турар. Демир орук транспортунуң бүгү чүк өөртүлгезиниң чартыындан хөйүн ам дыртыкчыларының чаа хевирлери-биле күүседип турар.

Сөөлгү үениң дургузунда демир орук транспорту хөй чүк чүдүрер вагоннарны болгаш болбаазырангайжыткан конструкцияның цистерналарын алган, оруктарының күштелдириишкинни чоруткан.

Чурттун чугула районнарының аразында транспорт харылзааларын эжижидери-биле чаа демир оруктарны тургузып турар. Чүгле кур болгаш куруккан черлериниң районнарынга безин бо чылын ийи муң ажыг километр чаа оруктарны ажыглалга киирген.

Транспорттун хөгжүлдези-биле чергелештир, кан магистралдарның бүгү-ле ажыл-ишчилериниң амыдырал деннели чайгылыш чок бедип турар. Оон түннелинде ажыл төлевири ортумаа-биле 12,4 хуу өскен.

Бодунуң чаа Программазының төлевилелинге Коммунистиг партияның совет улустун мурнунга салган улуг сорулгалары транспорттун ажылын улам-на болбаазырангайжыдарын негеп турар. Боттарының мурнунда салдынган сорулгаларны алдарлыы-биле күүседир, бистин чуртувуска коммунизмниң материал-техниктиг баазазын тургузарының хөрөөнге төлептиг салыышкының киирер дээш совет демир орукчулар бүгү-ле күштерин салырлар.

(СЭТА).

Бегрээде

Бии-Хем районнуң «Тиилелге» колхозунуң мал чемнери белеткээр бригадазы ниитиниң малынга четчир сиген белеткээр дээш организастыг ажылдап турар.

Колхозтуң сиген кезер кол шөлү Бегрээниң Бии-Хемче кирген шынаазында мал чемнери белеткээр бир бригада аът болгаш трактор өөртүр сиген кезер, бөдүрер машиналарлыг ажылдап турар. Ында 120 ажыг гектар шөлдүн сигени кестинген. Оон 5 сараат тургустунган. Трактерист Имамудтинов хүнде 10 гектар шөлдүн сигенин кестирер тургаш, 11,8 гектар чедир күүседип турар.

ӨӨК. Бии-Хем районнуң «Искра» көдээ ажыл-агый артелиниң сигенчилериниң өөлүг беш хонукта кылган ажылының түннелин үндүрген. Кызыл болгаш Бай-Хаак аразында ховуда П. Новоселов удуртқан механизастаттынган звено социалистиг чарыштың тиилекчизи болган.

Колхозта шефтеп турар ИХЭ-нин коллективи улуг дузаны чедирип турар. Сиген кезилдезинин эгезинден тура ол коллективтен хүннүн-не 20—25 кижи кээп, сигенни бөлүп, сараттаарынга киржип турар.

Садыгжызы чок магазин

Тоожу районнуң «Май 1-зи» колхозунуң Куштук-Кежигде сүт-бараан фермазын долгандыр тайга. Ферма амыдырал, ажыл-иш хайныккан. Ында мал кажааларындан ангыда элээн каш чурттарга бажыңнары бар, ферма ажылдакчылары оларда чурттап турар.

Бо сүт-бараан фермазында хлеб быжырар чер, чунар бажың, клуб болгаш садыгжызы чок магазин ажылдап турар. Ында бар бараннарны туралааны-биле садып ап болур. Өг-бүлелерге идих-хеп, чем-продукт дээш чүү хереглеттинмес боор. Бараан бүрүзүнүң өртээн ук бараанның бодунда бижип каан. Садып алыкчылар алыр дээн бараннарының өртээн санаш кассага киргеш, бараннарын алыр.

Бир эвес садып алыкчының хереглээн бараннары магазинде чок болза ам канчаарыл?—Чагыглар киирер дептер дамчыштыр хереглекчилерниң чагыг-дилээн дүрген үе иштинде хандырып болур. Садыгжызы чок магазин садып алыкчыларга сурагжаан. Бо садыгны организастааныдан бээр чүгле 8 ай эрткен, бараан саарылгазын ол хүн келген тудум-на көвүдедип турар. Кажан ону организастап турар үеде аңаа 1.023 рубльдиң (эрги акша-биле) бараану турган, ам ында 10.070 рубльдиң бараннары болгаш чем продуктулары бар апарган.

Садыгжызы чок магазинде үлетпүр бараннары, чем продуктулары база культура бараннары бар. Саанчылар, кадарчылар болгаш оон-даа өске малчыннар садыгжызы чок магазинниң дугайында улуг үнелээшкинни кылган.

С. ФЕОКТИСТОВ.

ЧУРУКТА: Кол Дуганчы садыгжызы чок магазинден оглунуң оглунга ботинка садып ап турары.

Фото авторнуу.

Хуучулар

Совет хереглел кооперациязы болза бүгү делегейниң кооператив шимчээшкининге болгаш чурттуң улус ажыл-агыйынга чугула рольду ойнап турар эң улуг кооперацияларның биреэзи. Областың экономиказын хөгжүдеринге, чоннуң материалдыг болгаш культурлуг деннелин бедиеринге Тываның хереглел кооперациязы улуг рольду ойнап, садыглаар кол организация болур.

Чыл келген тудум-на садыг четкизи улам калбарып база бараан саарылгазы көвүдеп турар. Области бараан саарылгазы бо чылын 1945 чылдыындан 10 катап көвүдээн. Тываның кооперасчылары СЭКП-нин XXII съездизинге төлептиг ужуражыр дээш социалистиг чарышты калбарткан болгаш 1961 чылда садыг-саң-хөөнүн планныг онаалдаларын хуусаа бетинде күүседиринге бүрүн шиитпирлиг. Кооператив организацияларының хөй нуруузу чылдың бирги чартыында планныг даалгаларын чедиишкинниг күүсеткен. Бистиң областың кооперация организациялары чоннуң хандырылгазын улам экижидип, садыгның культуразын бедидер сорулга-биле садыгның материал-техниктиг баазазын калбартырынче кичээнгейни улам күштелдирип турар.

Сөөлгү чылдарда дыка хөй янзы-бүрү магазиннерни, столоваяларны, хлеб быжырар черлерни, складтарны болгаш оон-даа өске орансуурларны тутқан база чаартып тургускан, аңаа кооперация 10 миллион ажыг рубльди чарыгдаан. Садыгны болгаш оон өске-даа адырларын хөгжүдеринге, садыг четкизин чаа дериглер-биле дериириңге, тудутта хөй түннүг акшахеренги моон сонгаар-даа негеттинер. 400 муң рубль кежигүн дадывырлыг оон 42 муң хуучу кежигүннериниң ортузунга ажыл чорудары хереглел кооперациязының ажыл-чорудулгазынга кол черни эзлеп турар.

Хуучу кежигүннер боттарының дадывыры-биле болгаш хереглекчилер ниитилелдериниң ажылынга бодунуң киржилгези-биле хереглел кооперациязының хөй адырлыг бүгү ажыл-чорудулгазын экижидеринге болгаш хөгжүдеринге аргаларны берип турар. ССРЭ-ниң хереглел кооперациязының алдан чыл болган ою-биле чергелештир төлөлекчиленинің 5-ки съездизинге база кооператив садыын хөгжүдериниң херээнге алдар-хавыяалыг болганы дээш ону Ленин ордени-биле шаннаанынга холбаштыр СЭКП Төп Комитеди болгаш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлели байырлыг чагаазынга аңаа бедик үнелелди бергени таварылга эвес. Ында айытканы болза:

...«Массалыг организацияларның биреэзи — хереглел кооперациязы болза ажыл-агый болгаш культура тургузуушкунун эргелеп башкарарынга хуучу кежигүннерни киириштирип хандыкшыдар талазы-биле улуг ажылды чорудуп, совет садыгны хөгжүдеринге болгаш хоорай биле көдээниң аразында экономиктиг харылзааларны калбартырынга чугула салыышкынны киирип, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн улам ынай бедидеринге, совет улустун материалдыг болгаш культурлуг деннелин бедидеринге дузалап турар». Бо чүүн айтып турарыл дизе, хереглел кооперациязы — бүгү ажылчы чоннарныы болуп турары ол-дур.

Хереглекчилер ниитилелдериниң ажылынга хуучу кежигүннер идепкейлиг киришкен тудум-на, оон садыг-белеткел, саң-хөө ажыл-чорудулгазы улам-на эки, дүрген быжыглаттынар болгаш хөгжүүр, оон-биле чергелештир янзы-бүрү бараннарга чоннуң хереглелин улам-на бүрүн хандырып болур. Хереглекчилер ниитилелдериниң уставының бир пунктузунда бижээни болза: «хереглекчилер ниитилелиниң кежигүн бүрүзү кооператив хөрөңгизин шынгыы камгалаарын болгаш кадагалаарын, хереглекчилер ниитилелиниң ажылынга идепкейлиг киржирин, оон баштаар черинге база ревизия комиссиязынга дузалажырын болгаш кооператив ажылагыйын ниитизи-биле экижидеринге болгаш быжыглаарынга деткимче көргүзерин хүлээнип турар» дээн.

Бистиң областа 900 ажыг хуучу кежигүннер хереглекчилер ниитилелдериниң баштаар черлериниң, ревизия, лавка, столовая, бүдүрүлге комиссияларының кежигүннеринде сонгуттурган, оларның хөй нуруузу кооператив организацияларының ажылынга улуг салыышкынны киирип турар.

Кооперация кежигүнү болуру оон бодунга болгаш кооперацияга-даа ажыктыг. 16 хар четкен хамааты бүрүзү бодунуң райпозунуң, сельпозунуң, совхозунуң ажылчын кооперациязының хуучу кежигүнүнге кирип ап болур. Күш-ажыл кылып шыдаар хамаатыларга кежигүн дадывырының хемчээлин хуучу кежигүннерниң азы оларның төлөлекчиленинің ниити хуралы (бистиң областа 12—15 рубль) доктаатқан турар, а өөреникчилерге, пенсионерлерге болгаш бажың эзлеринге—кол дадывырның 4-түн 1 кезин кежигүн дадывыры кылдыр онаажыр, бир-ийи чыл дургузунда хуучу кежигүннер дадывырын үзе төлөөр.

Төлеттинген дадывырның түүнден беш хуу хемчээл-биле арыг ажыктан кирген акшаны хуучу кежигүннерге чыл бүрүде үндүр санап бөөр. Өске районче чорааанда, оон барган кооперативинче дадывырны шилчиттирип, а областың девискээринден үнүп чоруур ужурга таварышкан үеде, эрткен чылдың арыг ажыын хуваган сөөлүнде, бодунуң кежигүн дадавырын кооператив кежигүн бүрүзү дедир алыр эргелиг. Ынчангаш төлеттинген кежигүн дадывыры болза хуучунуң шыгжагда хөрөнгизи бооп турары ол, хуучу кежигүн оон өзи болуп артып калыр, оон аңгыда арыг орулганың хуваалдазындан эзлээн хөй түннүг акшаны хуучу кежигүн ап турар. Киирген дадывырының түүнден 1,5—2 катап хөй акшаны арыг орулгадан санадып алган эзлээн каш муң хуучу кежигүннер бистиң областа бар. Оон аңгыда чугула хереглелдиң бараннарын садып, чээли-биле алырынга, машиналарны, эдилел херектелдерни хөлезилеп ажыглаарынга хуучу кежигүннерге артык эргени тыпсып турар. Эң-не идепкейлиг хуучу кежигүннерни өртектиг үүлдер-биле шаңнап, дыштанылга бажыңнарынга дыштаныр путевкаларны оларга тыпсып, а оларның ургуларын пионер лагерьлеринге, ургуглар садтарынга чорудуп турар.

Хуучу кежигүннерге кино-чуруктарны, концерттерни көргүзүп, лекцияларны болгаш илеткелдерни кылып, а ол ышкаш оларны спорт хемчегларинге база бот-тывынгыр уран үүлге киириштирип турар. Кооперация ажылдакчыларынга болгаш хуучу кежигүннерге клубтар, кызыл булуңнар, библиотекалар база бар. Чагытай хөлде дыштанылга бажының тудуп турар. Ындыг-даа болза бистиң райполарывыстың, сельполарывыстың, совхозтарда ажылчын кооперацияларының чамдык удуртукчулары хуучу кежигүннериниң бо бүгү эргелерин чонга тайылбырлап таныштырбайн турар. Ынчангаш оларны хуучу кежигүннерге хандыдып киирип турары база эвээш, бистиң областың чогуур назылыг чонунуң 50 муң ажыг хирези амдыгаа чедир кооперация кежигүнүнге кирбөөн.

Чамдык хуучу кежигүннер дадывырын хавыртпайн турар, оон ниити түү 60 муң рубль четкен. Чамдык хамаатылар, оон иштинде удуртур ажылдакчылар, чамдык интеллигентилер (башкылар, эмчилер, агрономнар болгаш оон-даа өскелер) кооперация кежигүнү эвестер. «Өөк» совхозтуң партия организациязының секретары эш Суров, совхозтуң кол агроному эш Головин, эмнелге салбырының эргелекчизи эш Свистунов, мал эмчизи эш Тарасов, Каа-Хем районда Бүрен-Байхаак көдээ Советтиң даргазы эш Костюченко болгаш оон-даа өске хөй кижилер кооперация кежигүнүнге кирбейн турарын чөптүг деп санап болур бе? Харын олар бо чугула херекке эгелекчилер болур ужурлуг турган.

Облпотребсоюзтун болгаш хереглекчилер ниитилелдериниң удуртур ажылдакчылары ажылчы чоннарны хуучу кежигүннерге хандыдып киирер дугайында чогуур негелдезинге чедир ажыл чорутпаан. Дадывыр хавырылдазының талазы-биле онаалда элээн хөй хереглекчилер ниитилелдеринде чыл келген тудум-на күүсеттинмейн турар. Бо ажыл Бай-Тайга, Барыын-Хемчик, Өвүр, Тес-Хем райполарында, «Сүт-Хөл», «Найырал», «ҮТКА 25 чылы», «Өөк» совхозтарның ажылчын кооперацияларында дыка четпес чоруттунуп келген, бо хереглекчилер ниитилелдериниң сан-хөө ажыл-чорудулгазында улуг четпестер база хөй.

Кооператив активи ышкаш шак ындыг улуг күштү билдилиг болгаш чөп ажыглаары хереглекчилер ниитилелдериниң бүгү ажыл-чорудулгазын экижидеринге улуг рольду ойнаар ужурлуг. Хереглел кооперациязының мурнунда салдынган сорулгаларны шиитпирлеп шыдаар шынчы кижилерни хуучу кежигүннер боттарының иштинден райполарның, сельполарның, совхозтарда ажылчын кооперацияларының ажылдакчыларынга шын шилип тургузар херекке улуг дузаны көргүзүп шыдаар.

Баштаар черлернин, ревизия, лавка, столовая комиссияларының ажылын, ыланғыя магазиннерниң, столоваяларның, складтарның, хлеб быжырар черлериниң ажылдакчыларының ажыл-херээн болгаш аажычаңын олар хынаар, совет садыгның корум-чурумунуң үрекчилерин, кооператив хөрөңгизин самчыгдаанларны, будагдаанларны чогуур үезинде илередир болгаш ажыл-агыйжы эвес чоруктан үнүп турар чидиригни болгаш когаралды чайладыр дээш шиитпирлиг демисежир ужурлуг.

Барыын-Хемчик райпонуң Хөнделең магазинниң лавка комиссиязының даргазы магазин эргелекчилериниң ажылын хынаарының улуу, харын оларның-биле кады арагалап турган, магазиннің болгаш складтарның дулгүүрлери читкен болгаш ол магазинге үргүлчү самчыгдалдар, хөй акша түннүг тудагдалдар таваржып турган. Бо райпонуң Эрги-Барлык магазинниң эргелекчизи турган Кылын-оол лавка комиссиязының кежигүннери көрүп турда-ла үргүлчү арагалап келген, чогуур үезинде хемчег албаанының түннелинде Кылын-оол райпога улуг когаралды чедирген. Ындыг фактылар өске-даа чамдык хереглекчилер ниитилелдеринде бар. Кооперацияның күсели-биле ажык-кончаа тып алырын орадажып турар ажырымчыларны, буузурукчуларны кам-хайыра чок илередип чайладырынга хереглекчилер ниитилелдериниң баштаар черлери, бухгалтерлери хуучу кежигүннер-биле кады бүгү-ле чүвени кылыр херек.

Боттарының хүрээлеңин калбартыр болгаш массалар-биле харылзаазын күштелдирер сорулга-биле облпотребсоюзтун баштаар черинин болгаш күрүне албан черлериниң ажылдакчыларының профэвилел обкомунуң доктаалын ёзугаар чонну кооперацияның хуучу кежигүннеринге хандыдып киириринің айы июльда чарлаттынган. Механизация училищезинин, типографияның, көдээ ажыл-агый автотранспортунун, облсан килдизинин, универсалдыг белеткел баазазының удуртукчулары, партия эге организацияларының секретарылары бо чугула ажыл талазы-биле горпога практиктиг улуг дузаламчыны көргүскен, боттарының коллективтеринге тайылбыр ажылын чоруткан, оон түннелинде кыска үе иштинде ол организациялардан 300 ажыг кижи хуучу кежигүнге кирген. Шак ындыг ажыл бүгү-ле черлерге чоруттунган турар ужурлуг.

Хереглекчилер ниитилелдериниң баштаар черлериниң бүгү ажылдакчыларының сорулгазы болза, партия, совет, комсомол организацияларының, бүдүрүлге, албан черлериниң удуртукчуларының дузаламчызы-биле бистиң областың чогуур назылыг чону барык шуптузу кооперация кежигүнүнге кирип, кежигүн дадывырын төлөөн турзун дээш чоннуң ортузунга организакчы болгаш тайылбырлыг улуг ажылды чорудары болур.

Областың хереглел кооперациязы кооператив активиниң идепкейлиг дузаламчызынга даянгаш, бүгү садыг-саң-хөө ажыл-чорудулгазын үндезини-биле экижидер болгаш быжыглаар, 1961 чылда планныг онаалдаларны база хүлээлгелерни чедиишкинниг күүсеткеш, бистин төрээн Коммунистиг партиявыстын XXII съездизинге төлептиг ужуражып шыдаар дээрзинге бүүрелдиг бис.

А. СИДОРКИН,

Тыва облпотребсоюзтун баштаар черинин даргазының оралакчызы.

Бистиң совет кижилер

МАЛ ЭМЧИЗИ

Николай Ооржак 1955 чылда Туранга чыл хуусаалыг ветеринария курузун дооскаш, Сүт-Хөлдүң «Алдан-Маадыр» колхозунче ажылдап чоруткан. Колхозчулар ону ынчаарда күзелдии-биле хүлээп алган.

«Сүт-Хөл» совхоз тургустунган соонда Николай ол-ла черинде — совхозтуң Алдан-Маадыр салбырында ажылдап турар. Ол салбырның малы 30 ажыг коданнарда хувааттынган, а ол коданнарның чамдыызы салбырның төвүнден 70—80 километр ырак тайга-сыннарда туруп турар.

Күзели-биле шилип алган тускай мергежилиниң талазы-биле бодунуң хүлээлгезин күүседир дээш Николай кажан-даа —ыштың соогунда-даа, чайның изиинде-даа, дүннүң карацгызында-даа чоруп, чер-черде малдың байдалын хайгаарап, аарый берген малдарны эмнеп, малчыннарга арга-сүмезин берип турар. Бо чылдың чазынында мындыг таварыла болган: Манчүректе хойжу О. Кертик-оолдуң хураганнары аарып турар деп дувүрээзинниг медээ келген. Ынчангаш Николай дүн ортузунда 75 километр черже чорупкан. Ол аңаа баргаш чаш хураганнарга таварышкан аарыгны шинчип тыпкан болгаш каш хонукта шудургу ажылдааш, малдың чаш төлүнүң ол аарыгдан өлүп хораарын соксаткан.

Малдың халдавырлыг аарыгларын болдурбас дээш баш бурунгаар чорудар хемчегларни эш Ондар чогуур үелеринде чорудуп турар.

Николай Ондар чүгле мал эмнээри-биле кызыгаарлаттынмайн, малчыннарга идепкейлиг агитатор болуп турар. Малчыннарга барганда ол ыыткыр номчулганы кылып, тайылбыр-таныштырылга ажылын үргүлчү чорудуп турар. ССРЭ-ниң улус ажыл-агыйының чедиишкиннериниң делгелгезинге чорааш келген соонда мурнакчыларның дуржулгазын малчыннарга делгеренгейи-биле чугаалап берген.

Н. Ондар Алдан-Маадыр көдээ Советтиң депутадынга соңгуттурган. Ынчангаш бодунуң тускай мергежилдиг ажылынга шудургузу-биле болгаш хөй-ниити ажылынга идепкейи-биле чоннуң ынакшылын болгаш хүндүткелин ол чаалап алган.

ФЕРМАНЫҢ АГИТАТОРУ

Агитатор дээрге хүн бүрүнүң чугула болуушкуннарының таныштырыкчызы, партияның болгаш чазактың айтып турар сорулгаларының суртаалчызы, мурнакчы дуржулганың нептередикчизи. Бодунуң ол хүлээлгезин Алдан-Маадырның Сарыг-Булуң сүт-бараан фермазының эргелекчизи агитатор Ооржак Октек шудургу күүседип турар.

Бодунуң фермазында ажылдап турарларның ортузунга ол тайылбыр-массалыг ажылды үзүктел чокка чорудуп келген. СЭКП Төп Комитединиң январь Пленумунуң доктаалын, аңаа эш Н. С. Хрущевтуң чугаазын болгаш өске-даа чугула документилерни саанчыларга ол тайылбырлап таныштырбышаан, алган социалистиг хүлээлгелерни чедиишкинниг күүседиринче оларны сорук киирип, организастап турар.

Ооң түннелинде бо чылдың бирги чартыында фермада сүт саалдазы эрткен чылдың ол үезинден көвүдээн. Сарыг-Булуң фермазын—комсомолчу-аныяктар-фермазын ол организастаан. Ол аныяктар хөйну кылып шыдаар, оларга харыысалгалыг ажылды даандырып болур дээрзин комсомолчу-аныяктар фермазының ажылының баштайгы үези бадыткап турар.

Б. ОНДАР.

Ам келир 20 чылдарның дургузунда үлетпүрү хөгжүдер талазы-биле Коммунистиг партияның Программазының төлевилелдеринде айыттынган улуг сорулгаларны боттандырар дээш социалистиг чарышты калбартпышаан, геологтар улам сорук киришкинниг ажылдап кирипкеннер.

Чурукта: геолог-разведка партизының ажылчыны, III разрядтың дарганы А. Калинин чер үттээр агрегаттың өрүмүн хынап тур. Мурнакчы дарган ай планын 150 хуудан кудулатпайн турар.

Фото С. Феоктистовтуу.

ТҮҢНЕЛ ХҮН

Бирги чартык чылдың ажылынып түннелинге холбаштырган тускай хүнүү Чөөн-Хемчик районнуң «Искра» колхозу чоокта эрттирген. Колхоз даргазы эш Доктугу колхозчуларның хуралынга чартык чылдың түннелдерин чугаалап берген.

Колхоз часкы тарылганы чогуур өйүнде, бедик агротехниктиг чурумнар өзугаар эрттирген. Мал чеми болгаш тараа культураларын бо чылын 400 гектар черге азы тарылга планын 150 хуу күүседткен. Тарылганың үнүжү эки болуп турар. Келир чылдың дужудунге хереглээр 220 га черни механизаторлар аңдарган. Трактористер И. Сундуй-оол, Х. Ламажап, О. Соруга, О. Кошкар-оол болгаш оон-даа өскелер бедик көргүзүглерлиг болган.

Бирги чартык чылда мал ажылында база көскү чедиишкиннер чедип алдынган. Малдың баш санын өстүрер план ниитизи-биле ажыр күүседтинген. Хойжулар И. Лагаа, М. Эртине, О. Шаравин, О. Борбак-Даш, М. Деспий-оол, М. Хуурак өлөр чаш хураганнар доруктуруп, хой бүрүзүнден 2,1—2,4 килограмм дукту кыргып алганнар. Саанчылар Б. Шура, К. Тиин, О. Лина, И. Бак-кыс болгаш оон-даа өскелер чартык чылда 570—680 литр сүттү инек бүрүзүнден саап ап, чартык чылдың түннелинде мактатканнар.

Чартык чылда колхоз күрүне мурнунга планныг хүлээлгелерин — эзт болгаш дүк садар талазы-биле 100 хуу күүседткен. Ынчалза-даа сүт садары 80 хуу болуп, хүлээлгезин күүсетпээн.

Колхозтуң тудугжулары механизастаттынган хойжу биргадазынга 1600 хой кирер кажааны, чуртталга бажыңнарын, кызыл булунну, чунар бажыңны тудуп турар. Ол ышкаш каш чуртталга бажыннарын, дузалал ажыл-агый тудугларын кылгылаан. Тудугда Х. Мандык, Х. Деспилдей, К. Кошкар-оол, хереженгей тудугжу О. Чодураа болгаш оон-даа өскелер мурнакчыларга санадып турар.

Моон-биле чергелештир колхоз будүрүлгезинде четпестерни дедеглевишаан, ажыл-ишчилерниң мурнунда салдынып турар сорулгаларны эрестиг күүседирин, ылаңгыя мал чемнериниң белеткелин, дужут ажаап алышкының эн-не организастыг чорударын колхозчулар хүлээнген.

К. СҮТТҮГ-ООЛ.

Кажан доостурул?

Каа-Хем районнуң «Бурунгаар» колхозунуң төвүнге дөрт чүс кижи олуттуг клубту эрткен чылдың эгезинде тудуп эгелээн. Ооң тудуун бо чылдың май айда бүрүн доозуп, ажыглалга киирерин колхозчуларның ниити хуралынга чартык чылдың түннелдерин чугаалап берген.

Колхоз часкы тарылганы чогуур өйүнде, бедик агротехниктиг чурумнар өзугаар эрттирген. Мал чеми болгаш тараа культураларын бо чылын 400 гектар черге азы тарылга планын 150 хуу күүседткен. Тарылганың үнүжү эки болуп турар. Келир чылдың дужудунге хереглээр 220 га черни механизаторлар аңдарган. Трактористер И. Сундуй-оол, Х. Ламажап, О. Соруга, О. Кошкар-оол болгаш оон-даа өскелер бедик көргүзүглерлиг болган.

Бирги чартык чылда мал ажылында база көскү чедиишкиннер чедип алдынган. Малдың баш санын өстүрер план ниитизи-биле ажыр күүседтинген. Хойжулар И. Лагаа, М. Эртине, О. Шаравин, О. Борбак-Даш, М. Деспий-оол, М. Хуурак өлөр чаш хураганнар доруктуруп, хой бүрүзүнден 2,1—2,4 килограмм дукту кыргып алганнар. Саанчылар Б. Шура, К. Тиин, О. Лина, И. Бак-кыс болгаш оон-даа өскелер чартык чылда 570—680 литр сүттү инек бүрүзүнден саап ап, чартык чылдың түннелинде мактатканнар.

Чартык чылда колхоз күрүне мурнунга планныг хүлээлгелерин — эзт болгаш дүк садар талазы-биле 100 хуу күүседткен. Ынчалза-даа сүт садары 80 хуу болуп, хүлээлгезин күүсетпээн.

Колхозтуң тудугжулары механизастаттынган хойжу биргадазынга 1600 хой кирер кажааны, чуртталга бажыңнарын, кызыл булунну, чунар бажыңны тудуп турар. Ол ышкаш каш чуртталга бажыннарын, дузалал ажыл-агый тудугларын кылгылаан. Тудугда Х. Мандык, Х. Деспилдей, К. Кошкар-оол, хереженгей тудугжу О. Чодураа болгаш оон-даа өскелер мурнакчыларга санадып турар.

Моон-биле чергелештир колхоз будүрүлгезинде четпестерни дедеглевишаан, ажыл-ишчилерниң мурнунда салдынып турар сорулгаларны эрестиг күүседирин, ылаңгыя мал чемнериниң белеткелин, дужут ажаап алышкының эн-не организастыг чорударын колхозчулар хүлээнген.

К. СҮТТҮГ-ООЛ.

„ЧЕДЕР“ КУРОРТТУҢ ДУГАЙЫНДА

МӨЗҢ САНАЛЫМ

Сөөлгү каш чылдардан бээр бистиң областың Чедер курортунга дыштанып келдим. Ол курорттуң дугайында каш сөс чугаалаксап, бодумнуң саналымны киириксеп тур мен.

Курорттуң девискээринде бүгү бажыңнар эргижирээн болгаш оларның тудуунуң хевири дыка бөдүүн, оларның ногаанчыдылгазы база-ла шоолуг эвес. Чөнүүн кадыкшылын экижидеринге бараан болдурган Чедер курорт ышкаш албан черинин бүгү байдалы дыштаныкчыларның сеткил-сагыжын омакшылдыг өөртүп кээр хире ногаанчыттынган чараш болуру дыка-ла күзенчиг-дир.

Маңаа үндезилээш менде мындыг санал бар. Курорттуң эрги бажыңнарын чаартып септээр, хей чарыгдал үнмес көрүштүг чараш хевирлиг тудугларны тудар, девискээрин калбартыш, ногаанчыдар. Курортка дыштанып келген кижи бодунуң тураскаалын арттырып каары-биле бир азы ийи хире ыыштарны аңаа олуртур. Маңаа чүгле организакчы ажыл негеттинер. Бо дугайын профэвилелдериң область Соведи өөренип көөрү черле чугула боор деп саналдыг мен.

И. ЦЕЛИЩЕВ,
Кызыл хоорай.

ЧҮҮ ЭКИЛ, ЧҮҮ БАГАЙЫЛ?

Бо чылдың июнь айда Чедер курортка дыштанып турдум. Чөнүү эмнеп, дыштандырып турарының талазы-биле курорттуң ажылы черле эки-дир. Ооң ажылдакчылары дыштаныкчыларга таарымчалыг байдалды тургузар дээш боттарының хүлээлгезин ак-сеткилдиг күүседип турар. Ылаңгыя кол эмчи Л. Поскакова дыштаныкчыларның айтырыгларынга, негелделеринге эң-не дыңнангыр, өөлдек, оларның ортузунга хөлдүң эмненилге талазы-биле шынарының, ооң суунуң химиктиг составының дугайында беседаларны доктаамал номчуп турар. Эмчи В. Пудов назы талазы-биле дөгүй берзе-даа аарыг кижилерни бүгү талазы-биле кичээнгейлиг шинчип, канчалдыр дыштанып эмненириниң дугайында сүмелерни берип турар. Ол ышкаш Пудов эмчи медицина темазынга солун лекцияларны номчуп турар. Мен аңаа турумда араганың болгаш таапкының хоралыының дугайында номчаан лекциялары дыка-ла солун болду. Ылаңгыя таапкының кижиниң организминге хоразының дугайында лекцияны номчаан соонда мен болгаш аңаа дыштанып турган чамдык эштер таапкыны кагдывыс. Ол ышкаш медицина сестралары Р. Атыштаева, Г. Дербина, С. Күзибанова оларның кызымаккай эки ажылын мактавас аргажок.

Дыштаныкчыларның ортузунга культура-массалыг ажылдарны чорудар талазы-биле Чедер курортунда улуг четпестер бар. Анда биллиард залы болгаш биллиард бардаа болза шариктер шанчар узун ыыштары чок. Массовик А. Есипенко культура-массалыг ажылдар чорудар хүлээлгезин багай күүседип турар. Кино көргүзүү кончуг багай: үнү тода дынналбас, орта көзүлбес, бүлүртүп. Чамдыкта үрелгеш, ара соксай бээр, дедир баштандыр-даа көстүп келгилээр. Солуннарның чаа номерлери чогуур үе-шаанда келбес, библиотеканың ном фондузу дыка эвээш.

Курорттуң эргезинде автобус болгаш чүк машиназы бар, олар чолаачыларлыг болгаш механиктиг. Чолаачылар биле механик үргүлчү арагалап турар.

Баянист В. Кузнецов бодунуң хүлээлгезин ак-сеткилдиг, эки күүсетпейн турар. Ол чүгле каш-ла танцы ойнап билир, ойнап билир танцыларын ойнап берип көр дээрге чайым чогул деп харыылап каар.

И. КУЛЕМЕЕВ,
Каа-Хем районнуң Сарыг-Сеп сууру.

Кызылдың аэропортунда Коммунистиг күш-ажылдың бригадазы деп ат дээш демисежип турар бригаданың кежигүнү коммунист Михаил Алексеевич Куликов партияның XXII съездизинге алдар болдурган социалистиг чарышка киришпишаан, күш-ажылга бедик көргүзүглерни чедип ап турар.

Чурукта: авиатехник М. А. Куликов «АН-2» деп самолёттуң хүргүзүн хынап тур.

Фото В. Худяшевтин.

МАҢГЫСТАЛЧАК ЧОРУККА УДУР

Коммунистиг партияның удуртулгазы-биле совет улус кижи төрелгеттенниң кезээ мөңгеде күзели — коммунизмни тургузарын амыдыралда чедиишкинниг боттандырып турар. Ооң көскү демдектери совет улустуң ажыл-чорудулгазында-даа, амыдыралында-даа, угаан-медерелинде-даа ам боттуу-биле тодарап турар.

Амгы үеде совет кижиниң угаанбодалы мөлчүкчү ниитилелдиң кижилериниң моральдыг мөзү-шынарындан үндезини-биле ылгалдыг. Миллион-миллион күш-ажылчы совет кижилер эрги делегейниң човуланын бодунуң эктинден ап октапкан. Ынчалза-даа өскениң күселиби-биле чурттаарынче, ниитиге ажыктыг күш-ажылдан былдаарынче, ниитилелден хөйну алгаш, аңаа эң эвээшти бээринче ийикпе азы шуут чүү-даа бербезинче чүткүл оларны төрелдештирип турар.

Шак ындыг хөөн калынчыг бүжар болуушкуннар канчан тыптып келирил? Бистиң чуртувуста социализм бүрүн болгаш долузу-биле тиилээн база бистиң ниитилеливис коммунизм тургузуушкунун калбартырының үе-чадазынче кирипкен амгы үеде капитализмниң артыышкыннары чүге арлып читпейн турарыл?

Социалистиг тургузуг боду хуу өнчүзүргек чорукту тывылдырып келбези билдингир; харын ол тургузуг коммунистиг үзел-бодалдарның болгаш моральдың принциптеринге кижилерниң угаан-бодалдарын чаартырының үндезини болуп турар. Ынчалза-даа социализм ниитилелден дашкаар тыптып келбес, ол капиталистиг ниитилелден тыптып келир болгаш мооң ужурунда ооң төрүттүндүргени багай чаңчылдар аңаа артып калыр. «Бодунуң бирги фазазында, бодунуң бирги чадазында коммунизм экономика талазы-биле долу чедишкен болуп, капитализмниң чаңчылдарындан азы истеринден бүрүн хостуг болуп шыдавас» — деп В. И. Ленин бижээн. (Чогаалдар, т. 25, арын 442). Ол чаңчылдар болгаш истер чүүн-даа мурнунда кижилериниң психологиязынга, медерелинге артып калыр. Ооң ынай, капитализмниң артыышкыннарының арлып читпезиниң бир чылдагааны болза даштыкыдан шургуп кирип кээп турар сандарадыкчы буржуаз моральдың оларны деткип турарында.

Маңгыс чорукту болгаш капитализмниң өске-даа артыышкыннарын бистиң ниитилеливис туюлунга чедир узуткап шыдаар болгаш узуткаардаа. Ону боттандырарынга эргежок чугула байдалдар бисте бүрүн бар. Ол байдалдар социализмнин бодунда, ында үлеш чокка тергиндеп турар бүдүрүлгениң чепсек-хереклеринге ниитиниң өнчүзүнде, ооң бүгү-ле амыдыралчы тургузуунда, бистиң ниитилеливистиң бедик моралында сиңниккен. Ынчалза-даа буржуаз аажы-чаңчылдарны ажып эртеринге чүгле объективтиг байдалдарның бары чедишпес. Капитализмниң артыышкыннарынга удур экономиканың, күрүне эрге-чагырганың, идей-кижизидилгелиг ажылдарның бүгү фронтуларының калбак шаап халдаашкыны эргежок чугула. Маңаа социализмниң принциптерин, хамыктың мурнунда «Ажыл кылбас кижи — чем чивес» деп принципти амыдыралга хажык чокка боттандырары кол рольду ойнаар.

«Коммунизмниң «дээди» фазазы боттангыже чедир күш-ажылдың хемчээнге болгаш хереглелдиң хемчээнге ниитилелдиң болгаш күрүненің талазындан эң шынгыы контрольду социалистер негеп турар...» —деп Ленин айыткан. (Чогаалдар, т. 25, арын 441). Ол дээрге, кымнаң ужур оларның чүгле ниитилелге материалдыг когарал чедирип турарында эвес, харын туруш чок кижилерге, ылаңгыя аныяктарның чамдык кезиинге оларның чедирип турар хоралыг салдарында база болуп турар.

Маңгыс чорук хөй арынныг: ол дээрге оорлар болгаш боттарының кедергей баарзак төрелдериниң мойнунда орар аныяк кижилер-даа болур; чиженнер болгаш күрүне күсели-биле өөренип алза-даа ажылче томуйлаарга оон ойталаар чөрчүкчүлер-даа бодур, улустуң хөреңгилерин самчыгдап-төтчеглээрлер болгаш чайлагларны, автомашиналарны күш-ажылчы эвес орулгалар алырының үнер дөзү кылып, алган оларның эзлери-даа болгулаар. Маңгыстарның бо хевирлериниң аразында ылгалын бар-даа. Ынчалза-даа өскениң күселибиле чурттаарынче, ниитиге ажыктыг күш-ажылдан былдаарынче, ниитилелден хөйну алгаш, аңаа эң эвээшти бээринче ийикпе азы шуут чүү-даа бербезинче чүткүл оларны төрелдештирип турар.

Шак ындыг хөөн калынчыг бүжар болуушкуннар канчан тыптып келирил? Бистиң чуртувуста социализм бүрүн болгаш долузу-биле тиилээн база бистиң ниитилеливис коммунизм тургузуушкунун калбартырының үе-чадазынче кирипкен амгы үеде капитализмниң артыышкыннары чүге арлып читпейн турарыл?

Социалистиг тургузуг боду хуу өнчүзүргек чорукту тывылдырып келбези билдингир; харын ол тургузуг коммунистиг үзел-бодалдарның болгаш моральдың принциптеринге кижилерниң угаан-бодалдарын чаартырының үндезини болуп турар. Ынчалза-даа социализм ниитилелден дашкаар тыптып келбес, ол капиталистиг ниитилелден тыптып келир болгаш мооң ужурунда ооң төрүттүндүргени багай чаңчылдар аңаа артып калыр. «Бодунуң бирги фазазында, бодунуң бирги чадазында коммунизм экономика талазы-биле долу чедишкен болуп, капитализмниң чаңчылдарындан азы истеринден бүрүн хостуг болуп шыдавас» — деп В. И. Ленин бижээн. (Чогаалдар, т. 25, арын 442). Ол чаңчылдар болгаш истер чүүн-даа мурнунда кижилериниң психологиязынга, медерелинге артып калыр. Ооң ынай, капитализмниң артыышкыннарының арлып читпезиниң бир чылдагааны болза даштыкыдан шургуп кирип кээп турар сандарадыкчы буржуаз моральдың оларны деткип турарында.

Маңгыс чорукту болгаш капитализмниң өске-даа артыышкыннарын бистиң ниитилеливис туюлунга чедир узуткап шыдаар болгаш узуткаардаа. Ону боттандырарынга эргежок чугула байдалдар бисте бүрүн бар. Ол байдалдар социализмнин бодунда, ында үлеш чокка тергиндеп турар бүдүрүлгениң чепсек-хереклеринге ниитиниң өнчүзүнде, ооң бүгү-ле амыдыралчы тургузуунда, бистиң ниитилеливистиң бедик моралында сиңниккен. Ынчалза-даа буржуаз аажы-чаңчылдарны ажып эртеринге чүгле объективтиг байдалдарның бары чедишпес. Капитализмниң артыышкыннарынга удур экономиканың, күрүне эрге-чагырганың, идей-кижизидилгелиг ажылдарның бүгү фронтуларының калбак шаап халдаашкыны эргежок чугула. Маңаа социализмниң принциптерин, хамыктың мурнунда «Ажыл кылбас кижи — чем чивес» деп принципти амыдыралга хажык чокка боттандырары кол рольду ойнаар.

«Коммунизмниң «дээди» фазазы боттангыже чедир күш-ажылдың хемчээнге болгаш хереглелдиң хемчээнге ниитилелдиң болгаш күрүненің талазындан эң шынгыы контрольду социалистер негеп турар...» —деп Ленин айыткан. (Чогаалдар, т. 25, арын 441). Ол дээрге, кымнаң ужур оларның чүгле ниитилелге материалдыг когарал чедирип турарында эвес, харын туруш чок кижилерге, ылаңгыя аныяктарның чамдык кезиинге оларның чедирип

ХАЙЫРА ЧОК ДЕМИСЕЖИР

ның шургуп кирер бүгү дыдыктарын дуглаарының аргазын бээр болгаш хуу өнчүзүргек психологияга удур демиселдиң кол чепсээ болур. Ол контрольду бичии-даа кошкадыры, ак-сеткилдиг эвес арга-биле хуузунда ажылчы эвес орулга ап турар болгаш маңгыс өзу-биле амыдыраарының аргазын берип турар өске-даа ниитилелге удур хөделиишкиннерни үүлгедип турар кижилер ам кеземчеге онаажып болур. Ындыг херектер талазы-биле судтуң шиитке лдеринге хомудал турбас. Шынавыла, маңгыс ам кымга хомудап болур деп? Ол шиитке лдер дээрге, чаа амыдыралды тургузарынга биске шаптыктап турар ажыл кылбастарга болгаш маңгысталчак чоруктарга удур улустуң шиитке лдери-дир. Бистиң тургузуувусту чаагай сеткилче маңгыстар кыйгырар чүве эвес-ле болгай. Социалистиг чаагай сеткил дээрге харын ниитилелди кижини кижи мөлчүүр чоруктан, ооң кадык мага-бодунга кым-на маңгыстарын оралдажыр болдур, оларның шуптузундан адырып, чайладыры ол болур.

Ооң-биле чергелештир маңгыстарның күш-ажылчы амыдыралче катап киреринин эжиин хөөлду хаг-байн турар. Оларның көжүртүрген черлеринде оларны эде кижизидеринге бүгү таарымчалыг байдалдар бар. Бир эвес олар бодунуң күш-ажылы-биле, төлептиг корум-чурумнуу-биле маңгысталчак эрткен үезинден кеззеде чарылганын болгаш ёзулуг кижилер болганын көргүзер болза, элээн үе эрткен соонда кеземчеден хуусаа бетинде келдередип, совет улустуң чогаадыкчы, тургузукчу ажыл-ижинге киржир арганы оларга берген турар.

Маңгыс ёзуга удур демиселге кол күш хөй-ниити болгаш ооң кижизидикчи ажылы болуп хевээр артар. Ниитиге ажыктыг ажылдан ойталаар кым-бир кижини чүгле кеземчеге киирери чугула эвес—ол дээрге эң сөөлгү чепсек-тир,—а ону эде кижизидери, маңгысталчак чоруктуң илерээшкинин долгандыр хөй-ниитиниң шыңгыы буруу шавыышкының тургузары эң чугула. Моон ужурунда маңгысталчак амыдыралдыгларга хамзарыштыр эрге-чагырга хемчеглерин ажыглаар дугайында айтырыгны шиитпирлээринге хөй-ниитиге калбак эргелерни тывысканы таварылга эвес, чүге дээрге, кымны кеземчеге онаар ужурлугул, а кымны хөй-ниитиниң салдарының хемчеглери-биле эдип ап болурул дээрзин хөй-ниитиден артык кым-даа билбес болгай. Чижээлээрге, ажылдаан кижи болуп көстүр дээш ажылга кирип алгаш, ак-сеткилдиг ажылдавас кижилерге хамаарыштыр цехтин, бүдүрүлгенин, албан черинин, колхозтуң коллективиниң хөй-ниитичи шиитпири Россия Федерациязында судтуң шиитке ли-биле деп эргелиг. Грузин ССР-де маңгыс өзубиле амыдырап чоруур кижилерни ыяавыла ажылдадыр черже чорударын хамаатыларның ниити хуралының, хөй-ниити организацияларының болгаш албан черлериниң негелдезинге үндезилээш, ажылчы чоннар депутаттарының Советтериниң күүсекомнары боттандырып турар. Хөй-ниити организациялар боттарының калбарган эргелерин оларның ажылыкаларның чоокта чаа үндүргүлээн чарлыктарындан хөй-ниити күчүлүг деткимчени алган. Чижээ, РСФСР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Чарлыын ёзугаар ажылдан өжегээр ойталап турар назы четкен, күш-ажыл кылып шыдаар хамаатылар, а ол ышкаш чер участогун, автомашиналарны, чуртталга бажыңлериниң, мергежил бедидериниң курстарының болгаш өскелериниң-даа калбак четкизи ниитиге дузалыг күш-ажылга эргежок чугула билиглери болгаш мергежилдерни чедип алырының, бодунуң мергежилин сайырацгайжыдарының, бодунуң хуузунда орулгаларын көвүдериниң аргаларын совет кижилерге берип турар. СЭКП Төп Комитединиң инициативазы-биле боттандырып турар ажылдакчыларның боттарының күш-ажылының түннелдеринге материалдыг сонуургалын бедидериниң, чавыс ажыл төлевирлиг ажылчыннарның болгаш албан-хаакчыларның ажыл төлевирин бедидериниң, колхозтарга күш-ажыл төлевирин сайырацгайжыдарының талазы-биле болгаш өске-даа хемчеглер улуг ужур-дузалыг. Бо бүгү болза ажылчы чоннарның хөй-ниитичи болгаш хуузунда сонуургалын шын дүүштүрерин хандырып, ниитилел будүрүлгезинден дашкаар бодунуң хуузунда чаагай чоруун экижидериниң оруктарын дилээриниң чугулазын чок болдуруп турар.

Ажылчы чоннарның чаагай байдалының өзеринге таарымчалыг байдалдарны тургузары-биле кады, маңгысталчак хөөннерниң илереп келириниң экономиктиг аргаларын үзе шавар херек. Чижээ, чайлаг тудуушкунунга база хоорайларга болгаш ажылчын суурларга хуу бажың тудуунга чээли бээрин соксатканы маңгыс чорукка шынгыы согугну таварыштырган. Ол сорулгаларга чарыгдаттынып турган акша-хөреңгилер ам күрүненің болгаш кооперативтиң чуртталга тудугларынче, ажылчы чоннарның дыштанылгазынга хереглээр ниитиниң дыштанылга черлерин дерип-тударынче угланган турар. Садыг организацияларының ажыл-чорудулгазында четпестерни ажыглап алгаш байып турар чижеҥ садыгжыларны дазылындан үзе узуткаарынга садыглаашкынны өжидери, хоорайлар болгаш өскедаа чуртакчылыг черлер аразынга бараннарны шын хуваары улуг рольду ойнап болур. Маңгыс ёзулуг амыдыралдың экономиктиг аргаларын тура тыртарының өске-даа тодаргай хемчеглерин амыдырал боду чугаажок көргүзе бээр.

Маңгыс ёзуга удур демисел — капитализмниң артыышкыннарын үзе узуткаар дээш, коммунистиг идеологияның болгаш моральдың бүрүн тиилээри дээш демиселдиң чугула кезээ болур. Күш-ажылга материалдыг болгаш моральдыг идиглерни дүүштүрүп тургаш, күш-ажыл кылып шыдаар бүгү хамаатыларның ниитиге ажыктыг ажыл-ишке ыяавыла киржириниң принцивин амыдыралга шулургу боттандырып тургаш, партия болгаш чазак бүгү совет кижилерни күш-ажылды ёзулуг коммунистиг ёзу-биле көөр кылдыр кижизидеринге эргежок чугула байдалдарны тургузып турар. Бо чаагай сорулга дээрге, бүгү-ле партия, профэвилел, комсомол организацияларының, бистиң хөй миллион хөй-ниитивистиң, медерелдиг совет кижи бүрүзүнүң хөрээ-дир.

В. БЫСТРОВ.

СЭКП-НИҢ ПРОГРАММА ТӨЛЕВИЛЕЛИ БҮГҮ ЧОННУ СОРУК КИИРИП ТУРАР

ДАШТЫКЫ ПАРЛАЛГАНЫҢ БИЖИП ТУРАРЫ

ЧЕХОСЛОВАКИЯ

ПРАГА. (СЭТА). Совет ЭвилелиниҢ коммунистиг партиязыныҢ ПрограммазыныҢ төлевилелиниҢ дугайында ЧехословакияныҢ коммунистиг партиязыныҢ Төп КомитединиҢ медеглелин «Руде право» солунда парлаан.

СЭКП-ниҢ ПрограммазыныҢ төлевилели анаа-ла күзел, бодал эвес, а делегейниҢ улуг кезииниҢ төөгүлүг чоокку сорулгазы, марксизм-ленинизмниҢ тиилеттирбес идеяларыныҢ болгаш коммунистиг келир үениҢ улуг тургузуушкунун айыткан Улуг ОктябрьныҢ лозунгларыныҢ дидим хөгжүлдези-дир—деп, ол медеглелде чугаалап турар.

Бо төөгүлүг документини ЧехословакияныҢ коммунистиг партиязыныҢ кежигүннери, Чехословак Социалистиг РеспубликаныҢ ажылчы чону улуг өөрүшкү-биле деткип, чүүлдүгүнүп турар. Амгы үениҢ салгакчылары боттандырар, болдунар болгаш чоок перспективаны кижи төрелгетениҢ мурнунга салган амгы үениҢ коммунистеринге сагыш-сеткилдиҢ өмүнээзинден чоргаарланып турар бис.

СЭКП-ниҢ Программазы делегейниҢ ажылчын ангызыныҢ бир кол документилериниҢ бирээзи болуру, ооҢ революстуг оруунуҢ төөгүлүг туружу, ооҢ коммунизм дээш чедиишкинниг демиселиниҢ Программазы апаары маргылдаажок. БистиҢ партиявыска болгаш бистиҢ улузувуска социализм болгаш коммунизм үезинде будурүкчү күштү көдүреринин, социалистиг патриотизмнин, амыдыралдыҢ деңнелин бедидериниҢ, социалистиг демократияны болгаш күрүне хөгжүдериниҢ кол айтырыгларын Программада ханызы-биле болгаш дидим-биле шиитпирлээни ең үнелиг, чүге дээрге бо айтырыглар болгаш идеялар бистиҢ чуртувустуҢ моон соңгаргы чедиишкинниг хөгжүүрүнүҢ шын оруктарын тыварынга биске дузалап турар.

РУМЫНИЯ

БУХАРЕСТ. (СЭТА). БухарестиҢ төп солуннары СЭКП ПрограммазыныҢ төлевилелин калбаа-биле тайылбырлап турар.

«Кижи төрелгетениҢ аас-кежии дээш» деп эгелиг мурнуку чүүлүнге «Мунка» солуннуҢ бижээни болза: Программа төлевилели болза амгы үеге чедир болдунган улуг социалистиг чаартылгаларныҢ дуржулгазыныҢ кончуг чугулазын демдеглевишаан Коммунистиг партияныҢ удуртулгазы-биле совет улустуҢ эрткен алдарлыг оруунуҢ түңнелдерин үндүрүп турар.

БистиҢ үеристиҢ ең-не негелделиг айтырыгларын — делегейниҢ чаа дайынын баш удур чайладырыныҢ, быжыг тайбынны доктаадып тургузарыныҢ айтырыгларын шиитпирлээринге чырыткыныҢ күчүлүг үнер дээн бүгү кижи төрелгетен ол документиден тып турар. Совет ЭвилелиниҢ Коммунистиг партиязы улустарныҢ тайбынныҢ болгаш найыралыныҢ тугун бедик тудуп, бүгү күрүнелериниҢ тайбын кожа-хелбээ догуннаашкыны дээш политиканы шиитпирлии-биле боттандырар дээш моон соңгаар-даа доктаамал туржурун илергейлеп турар.

Чаа документиден — СЭКП-ниҢ ПрограммазыныҢ төлевилелинден бүгү кижи төрелгетен тайбынныҢ база бир чаа идегелиниҢ үндезиннерин көрүп турар деп «Мунка» медеглээн. Кижи төрелгетениҢ чазы—коммунизм бодунуҢ хаалгазын делгеми-биле ажыткан. Кижи төрелгетениҢ тургузары келир үениҢ кыйгырыы:—«Бүгү чүвени кижиге, кижиниҢ чаагай чоруунга дээш» деп чаагай болгаш буянныг кыйгырыг Бүгү делегейде чаңгыланып турар.

ВЕНГРИЯ

БУДАПЕШТ. (СЭТА). «Непсабадшаг» солун СЭКП-ниҢ Программазынын төлевилелинге тураскааган мурнуку чүүлүн «Коммунизм Программазынын төлевилелинге байыр чедирип тур бис» деп эге-биле бижээн.

Совет Эвилели-биле, улус демократиязынын бүгү чуруттарынын экономика, политика болгаш хөй-ниити хөгжүлдезинге бодунуҢ дурген деп-шилгезиниҢ салдарын чедирип, социалистиг лагерьниҢ кол күжү болуп турар чурт болур деп ол мурнуку чүүлде бижээн.

СЭКП-ниҢ Программазынын чаа төлевилели бистиҢ венгр улустуҢ ырак эвес келир үезиниҢ кол сорулгаларын база айтып турар.

Коммунистиг өске партияларныҢ болгаш бүгү кижи төрелгетениҢ амыдыралынга СЭКП-ниҢ съездилери кезээде тергиин улуг ужур-дузалыг болуп келген. Ам партияныҢ чаа Программазын парлапканда СЭКП-ниҢ XXII съездизи төөгүлүг ужур-дузалыг болуушкун болур. Программада киирген бүгү чүүлдер—ВенгрияныҢ ажылчы чоннарынын изиг чүткүлдерин база илередип турар. Венгр улус чүнү күзеп турарын? Бир дугаарында-ла тайбынны хандырарын күзеп турар. Ону СЭКП-ниҢ Программазында тодаргайы-биле илереткен.

БистиҢ улузувус тайбынны болгаш чаагай амыдырады, байлак элбекшилди күзеп турар. Бо идеяларны боттандырарынче бисти апар чыдар өнүүвүс совет улустуҢ эрткен оруу-биле хөгжүүрүн күзеп турар бис.

КУДР

ПХЕНЬЯН. (СЭТА). КөрейниҢ Күш-ажылчы партиязыныҢ Төп КомитединиҢ органы «Нодон синмун» солун «Коммунизм тургузуушкунунуҢ улуг Программазы» деп эгелиг мурнуку чүүлду парлап үндүрген. СЭКП-ниҢ Программазынын төлевилели коммунизмче кижи төрелгетениҢ оруун чырыткан, Коммунистиг партияныҢ удуртулгазы-биле совет улустуҢ социализм тургузуушкунунга чедип алган чедиишкиннерин түңнээн болгаш коммунистиг ниитилелди тургузар талазы-биле Коммунистиг партияныҢ сорулгаларын тодараткан деп ында чугаалаан. ПрограмманыҢ төлевилели Совет Эвилелинде коммунизм тургузуушкунунуҢ тодаргай планы болур.

ПрограмманыҢ төлевилели чүгле Совет ЭвилелиниҢ Коммунистиг партиязынын болгаш совет улустуҢ коммунистиг ниитилелди тургузар дээш демиселинге эвес, харын база делегейниҢ коммунистиг болгаш ажылчын шимчээшкининге аажок улуг төөгүлүг ужур-дузалыг. ПрограмманыҢ төлевилели кижи төрелгетенни чырыткылыг келир үеже—коммунизмче национал хамаарышпас чорук болгаш социал депшилге дээш бүгү улустарныҢ демиселин баштап турар бүгү марксисчи-ленинчи партияларныҢ демиселин сорук киирип турар төөгүлүг документ болур.

ЦЕЙЛОН

КОЛОМБО. (СЭТА). ТайбынныҢ Цейлон чөвүлелиниҢ секретары, «Улустар аразында тайбынны быжыглаары дээш» делегейниҢ Ленинчи шаңналынын лауреады Удакендавала Сарананкар ТхеронуҢ СЭТА-ныҢ корреспондентизинге медеглээни болза: «Совет ЭвилелиниҢ Коммунистиг партиязынын Программазынын төлевилели чоокта чаа хамаарышпас чорукту чедип алган болгаш ам дешпилге дээш демисежип турар бүгү улустарны сорук киирип турар. Сөөлгү 40 чылдарныҢ дургузунда Совет ЭвилелиниҢ улуг чедиишкиннерин бодап кээрге, совет улус бодунуҢ сорулгаларын харын хуусаа бетинде чугаа чок чедип алыр дээрзинге бүүрел тургустунуп келир-дир.

МАГАДАН ОБЛАСТЬ. ОбластыҢ даг бүдүрүлгелери амгы техника-биле дериттинген. Алдын уургайларында драгалар, экскаваторлар, скреперлер, чуур приборлар ажылдап турар.

Фрунзе аттыг уургайныҢ бүгү драгаларындан болгаш приборларындан концентратты алдын ылгаар фабрикаже чорудуп турар.

Аңаа үнелиг металлды ылгааш, ону күрүне кассазынга киирер. Борбак улуг алдыннарныҢ тыптып турары хаая өвес.

ЧУРУКТА: бо чылдың июньда Колымадан тывылган борбак улуг алдыннар—«Улуг алдын» (оҢ талазында) болгаш «Хайыракан». Баштайгызынын деңзизи—14 килограмм 150 грамм, ийигизинин—1 килограмм 840 грамм болган.

СЭТА-ныҢ фотохрониказы.

Балыктаашкында. Фотоэтюд С. Феоктистовтуу.

ДОПЧУЗУ-БИЛЕ

Барыын-Хемчик районнуҢ «Большевик» колхозунуҢ колхозчулары боттарынын күжү-биле ында Эрги-Барлык сес чыл школазынга чаа делгем столоваяны тудуп берген. Оон мурнунда 4 эвлчег болуп алгаш чемненип турган өөреникчилер ам чаа столоваяга шупту чаңгыс удаа чемненирлер. Столовая иштинде кудуктуг, тон азар черлиг, чунар өрээлдерлиг.

К. КАРА-САЛ.

* * *

ОбластыҢ культура эргелелиниҢ организастааны-биле кодээ библиотекалар эргелекчилериниҢ бир ай хуусаалыг семинары Кызыл хоорайга болуп эрткен.

СеминарныҢ киржикчилери партияныҢ XXII съездизинге уткуштур чон ортузунга чорудар агитация ажылдарын күштелдериниҢ дугайында лекцияларны дыннап база библиотеканыҢ иштики ажылдарынын дугайын өөренген. Ол ышкаш областыҢ Пушкин аттыг, КызылдыҢ Крупская аттыг библиотекаларынын ажылы-биле олар танышкан болгаш библиотека эргелекчилери боттарынын ажылынын дуржулгаларын солушкан.

С. САМБУУ.

* * *

Чедер курортка дыштанып турган чамдык дыштаныкчылар боттарынын күжү-биле бот-тывынгыр уран чүүл бөлгүмүн организастааш, курорттун бүгү ажылдакчыларынга болгаш дыштанып турарларга солун концерттерни көргүскеннер.

А. ЕСИПЕНКО.

ДЫҢНАДЫГ

СЭКП-ниҢ Программазынын болгаш Уставынын төлевилелдерин парлап үндүргени-биле холбаштыр СЭКП обкомунуҢ болгаш хооркомунуҢ политиктиг чырыдыышкын бажыңы дараазында лекцияларны номчуурун организастап турар.

АВГУСТ 8-ТЕ

Партия эге организацияларынын секретарьларынга, агитколлективтеринИҢ удуртукчуларынга болгаш агитпунктулар эргелекчилеринге.

Темазы: «Коммунизм дээш демиселдиҢ дайынчы программазы».

АВГУСТ 9-ТА

Ол-ла темага лекцияны агитаторларга номчуур.

Лектор — СЭКП обкомунуҢ лекторлар бөлүүнүҢ удуртукчузу эш А. Ф. ЕМЕЛЬЯНОВ.

АВГУСТ 15-ТЕ

Партия эге организацияларынын секретарьларынга болгаш оларныҢ ораланчыларынга.

Темазы: «СЭКП-ниҢ Уставы — партияныҢ ленинчи организастыг үндезиннериниҢ, партия амыдыралынын норма-чижектериниҢ болгаш партийжи удуртулганыҢ принциптериниҢ боттанылышкыны».

Лектор — СЭКП обкомунуҢ парторганнар килдизинин эргелекчизи эш О. А. ТОЛГАР-ООЛ.

АВГУСТ 16-ДА

Ол-ла темага лекцияларны агитколлективтер удуртукчуларынга, агитпунктулар эргелекчилеринге болгаш агитаторларга номчуур.

Лектор — СЭКП обкомунуҢ болгаш хооркомунуҢ политчырыдыышкын бажыңынын консультантызы эш В. В. КУРЕНЕВ.

Лекциялар СЭКП хооркомунга, айыткан хүннерде 17 шак 30 минута турда эгелээр.

Илеткелчилерге, лекторларга, пропагандистерге болгаш агитаторларга теоретиктиг болгаш методиктиг дуза көргүзери-биле бо чылдың август айда хүн бүрү 17 шактан 19 шакка чедир СЭКП-ниҢ Программазынын болгаш Уставынын талазы-биле консультацияларны политиктиг чырыдыышкын бажыңы чорудуп турар.

Консультантылар:

Понедельникте эш В. В. КУРЕНЕВ.
Вторникте эш Ф. М. КУЗЬМИН.
Средада эш А. Ф. ЕМЕЛЬЯНОВ.
Четвергте А. С. ЕЛФИМОВА.
Пятницада А. П. ИКОННИКОВ.

Консультациялар СЭКП хооркомунуҢ бажыңынын үшкү кадында № 22 өрээлге болуп турар.

СЭКП ОБКОМУНУҢ БОЛГАШ ХООРКОМУНУҢ ПОЛИТИКТИГ ЧЫРЫДЫЫШКЫН БАЖЫҢЫ.

Редактор Д. Б. БАЙЫР-ООЛ.

АныяктарныҢ Бүгү делегей шуулганынын киржикчилериниҢ делегейниҢ аныяктарынга кыйгырыы

Ооллар болгаш кыстар! Өөнүктер!

Чер бөмбүрээниҢ бүгү булуннарындан келген аныяктар организацияларынын төлээлекчилери, бистер Москвага болган Бүгү делегей шуулганынга чыылдывыс. Бистерни бо ужуражыышкынче XX вектин ортаа үезиниҢ аныяк өскениниҢ салымчолунун харыысалгазы эккелген чүве. Политиктиг үзел-бодалдарывыс аңгы-аңгы-даа бол, бүгү айтырыглар талазы-биле ак-сеткилдиг болгаш ажык байдалга болгулаан чугаалажылгаларга боттарывыстың политиктиг үзел-бодалдарывысты ажыт-чажыт чокка чугаалашкаш шуулганга чугаалажып көрдүнген бүгү айтырыглар бистерниҢ кижи бүрүзүнге бирги чергениҢ чугула болганын болгаш ол айтырыгларны шиитпирлээринге ниити орукту тып ап болур дээрзинге быжыг бүүрелди алган бис.

Чер кырынга быжыг тайбынны тургузарынче чүткүлдүг бис. Маңаа эргежок иргула чүүл болза бүгү улустарныҢ хамаарышпас чорукту чедип алыры, колониализмни узуткап чок кылыры, аңгы-аңгы социал-системаларлыг чуруттарныҢ аразынга тайбың кожа-хелбээ чуруттаарын хандырары, чепсегленишкинни бүгү-ниити болгаш контрольдап дүжүрерин чедип алыры болур.

Кижи төрелгетен бодунуҢ туруп келген бүгү төөгүзүнде дайыннардан оожургал-тайбынчыралды кажан-даа ап көрбээн. БистиҢ чуруттап турарывыс векте кижи төрелгетениҢ он-он миллион кижилери амытынын оскунган чүдек-бүжар дайыннарга империализм хаара туттурупкан. Империалистиг сүлчээлекчилерге деткиттирген колонизаторларныҢ кыпсын үндүрген дайын өртү бо хүн Алжирде, Анголада, Конгода, Тунисте болгаш бистиҢ бөмбүрээвистиҢ өске-даа кезектеринде хып үнген болгаш ол атомнуг дайынныҢ делегей өртү болуп хуулла бээринче айыылды диргелдирип турар-дыр. ГерманияныҢ болгаш Барыын БерлиниҢ талазы-биле шиитпирлеттинмээн айтырыглар бүгү делегейде тайбынныҢ хөрээнге канчаар-даа аажок улуг айыыл бооп турар.

Делегей дайынынын кыштыга бээрин бистер манап орар эргевис чок. Бистер серемчилелдиг болур ужурлуг бис. Бүгү делегейге ханөгүүшкүнү белеткээр дээш туржуп турарларга удур бистер бүгү күжениишкиннеривисти, хөделиишкиннеривисти, сагыжывысты бир аай болдурарывысты негеп турар.

Тайбың дээш демиселдиҢ эргежок чугулазын чүгле медереп билип турар эвес, харын улустар болгаш аныяк салгакчылар делегей дайынын болдурбас болгаш черле ынчаш, дайынны ниитилел амыдыралындан шуут ап октаптар күштерлиин база аргаларлыын база билир бис. **Чер делегеиге тайбыңны камгалап алыр дээш бүгү болдунар чүүлду кылыр ужурлуг бис.**

Тайбың кожа-хелбээ чуруттаары социал-экономиктиг тургузуу аңгы-аңгы чуруттарныҢ харылзааларынын кара чаңгыс хевири болур болгаш болур ужурлуг.

Аңгы-аңгы социал системаларлыг күрүнелериниҢ аразынга тайбың кожа-хелбээ чуруттаарынын харылзааларын улустарныҢ бот-шиитпирлеттинериниҢ эргезинин, колониализмни ооҢ бүгү хевирлери-биле болгаш илерээшкиннери-биле узуткап чок кылырынын үндезининге тургузары, өске чуруттарныҢ иштики хөрөктеринче империалистиг кандыг-даа холгаарлаашкынны соксадыры, чепсегленишкинни бүгү ниити бүрүн болгаш контрольдап дүжүрери —ол болза бүгү делегейге быжыг тайбынныҢ кол негелделери болур.

Тайбың дээш, чепсегленишкинни дүжүрери дээш, аңгы-аңгы социал системаларлыг чуруттарныҢ аразынга тайбың кожа-хелбээ чуруттаары дээш демисел колониализмге болгаш империалистиг дарлалдыҢ бүгү хевирлеринге удур улустарныҢ хосталгалыг демисели-биле тудуш болгаш шуут холбашкан. Ол бүгү болза империализмге удур тайбың дээш бүгү делегейге демисел болур.

БистиҢ угаан-бодалывыс, сеткилсагыжывыс колониализмниҢ ең-не бужар илерээшкини — расизмге болгаш сөөк-язы ылгаар чорукка удур килең-биле болгаш көөр хөөн чок чорук-биле хайныгын кыштыкан.

КежиниҢ өөҢ, амыдыралынын хевири, экономиктиг болгаш культурлуг хөгжүлдезиниҢ деңнели ылгал чокка бүгү кижилер хостуг болгаш хамаарышпас чуруттаар эргелиг. Хосталгаже болгаш тускай догуннап хөгжүүрүнче улустарныҢ чүткүлдерин боо-чепсек күжү-биле чок кылыр кандыг-даа орааддажыышкынны бууру шаап тур бис. ЧуруттарныҢ иштики хөрөктеринче империализмниҢ агрессчи холгаарлаашкынын, шериг баазаларын тургузарын болгаш Кубада, Лаоста, Тунисте, Барыын Ириада, Мурнуу Көрөөда болгаш улусчу Кыдатка удур ышкаш, тус-тус чуруттарныҢ хостуг чоруунга удур дайын сорулгаларын боттандырары-биле өскениҢ девискээрлерин эжелеп алыр чорукту шыңгыы бууру шаап тур бис. Бүгү делегейде тайбынны айыылга чедирип, бот-баш шиитпирлеттинеринге улустуҢ хоойлу ёзугаар эргезинге халдап турар агрессияныҢ ол үүлгедиглерин бистер бууру шаап тур бис. КымныҢ хөрөөн кым-даа холгаарлавызынын, бүгү улустарныҢ национал бот-догуннаашкынын хүндүлеп көөрүнүҢ принциптерин, боттарынын салым-хуузун боттары шиитпирлээриниҢ эргезин чер бөмбүрээктиҢ бүгү аныяктары деткип, чүүлдүгүнүп турар.

Колониализмни болгаш улустарны дарлаар чорукту өске бүгү хевирлерин меңгези-биле узуткап чок кылыры эргежок чугула.

«Дуза» чедиринге сылдап алгаш колониализмниҢ дарлалын суна бээр чорукка шиитпирлиг удурланыр тур бис. Хөй-хөй улустар даштыкы монополияларныҢ дарлалында ам-даа турбушаан. Даштыкы монополиялар ол улустарныҢ национал байлактарын сыырын чип, ол улустарны хожудаңгай байдалга арттырып, экономика талазы-биле хамаарылгалыг болдуруп турарлар.

Шиитпирлиг болгаш кадыг-берге демисел-биле хосталганы болгаш хамаарышпас чорукту чедип алган чаа амыдыралды тургузарынын оруу-биле бүүрелдиг чоруп орар АфриканыҢ, АзияныҢ, Латин АмериканыҢ улустарынга болгаш аныяктарынга байыр чедирип тур бис.

Чепсегленишкинни өөдере бүдүрер чорук улустар аразынга душкүүрелди күштелдирер болгаш Бүгү делегейде тайбынга айыылды диргелдирип турар. Ынчангаш **бистер, делегейниҢ аныяктары, чепсегленишкинни бүгү-ниити, бүрүн болгаш контрольдап дүжүрерин негеп тур бис. ӨскениҢ девискээрлеринде бүгү шериг баазаларын узуткап чок кылырын негеп тур бис.**

Чер-делегейге аныяктар чаагай чорук ёзузунга, фашизмни болгаш расизмни көөр хөөнү чок чоруктуҢ ёзузунга, демократияны болгаш депшилгени хүндүлээриниҢ ёзузунга кижизиттинген турар талазы-биле харыысалгалыг бис деп санап турар бис.

Тайбың кожа-хелбээ чуруттаарын, колониализмни узуткап чок кылыр дугайында чепсегленишкинни бүгү-ниити, бүрүн болгаш контрольдап дүжүрериниҢ дугайында шиитпирлерни боттандырарын КНО-нуҢ хандырары эргежок чугула. КНО-нуҢ структуразы болгаш ажыл-чорудулгазы Бүгү делегейде болган болгаш бооп турар улуг өскерилгелерни илередип көргүскен болур ужурлуг.

Амгы үениҢ культуразы болгаш өртемниҢ депшилгези аныяк салгакчылар боттарынын дорт эргелерин болур-чогууру-биле медереп билиринче эккелгенин сагындырып тур бис. Демократтыг хосталгага, күш-ажылга болгаш күш-ажылдын кижи ажылдаар таарымчалыг байдалдарынга, деҢ ажылдааш деҢ төлевирге, назы-хар болгаш өр, хөрөөжен, сөөк-язы талазы-биле ылгал чок эрге, черни болбаазырадып ажылдап турар кижилер ооҢ өзи болур эргези, эртем-билигни демократтыг ёзузбиле халас алыр эрге, төлевирлиг шөлээге, кижиниҢ чуруттаарынга таарымчалыг чурталга шөлүнге эрге, кадыкшылынын камгалалынга, хостуг шакта дыштаныр, спорт кылыр эрге—бо бүгү эргелер хөй-хөй чуруттарда ам-даа шиитпирлеттинмээн айтырыглар бооп артпышаан. Ол айтырыгларны шиитпирлээри — бистиҢ ниити хөрөөвис, бүгү аныяк салгакчыларныҢ, чер-делегейде бүгү улустарныҢ хөрөө-дир. Бо бүгү боттарывыстың эргелеривис дээш демиселге эп-сеткил каттыштырарынга, күштеривисти мөөнөөринге дуза болур.

Чер болганга аныяктарныҢ эргелери хандыртынган турарын негеп турар бис.

Улустар аразынын ең-не дүшкүүрлүг үезинде безин янзы-бүрү чуруттарныҢ аныяктары чаңгыс аай болур чорукту, бот-боттарынын аразында харылзааларынга орукту тып алыр турганнар. Национал-даа, шажын-чүдүлге-даа, делегей-даа масштабы-биле бооп эртип турар конгресстер, ассамблеялар, конференциялар, фестивальдар, ужуражылгалар, дискуссиялар, семинарлар, төлээлер, туристер, культура бөлүктери, спортчулар, студентилер, делегелгелер, литература, кинофильмнер солчуушкуннары, адактыҢ сөөлүнде, делегей аныяктарынын шуулганы—янзы-бүрү чуруттарныҢ болгаш янзы-бүрү организацияларныҢ аразында харылзааларда ам-даа бар бергелерни ажып эртеринге дуза кадып турар кады ажылдажылганын аңгы-аңгы хевирлери ындыг.

Боттарывыстың хүрээленивистиҢ чаңгыс-эвин быжыглаарынга, улустар аразының кады ажылдажылгазын бүгү тала-биле хөгжүдеринге долу бүүрелдиг болгаш ханы идегелдиивис-биле делегейниҢ аныяктары силерни кыйгырып тур бис.

БистиҢ тайбыцывысты, бистиҢ келир үевисти дайыннар, колониализм болгаш империализм, деҢ эвес чорук, аш-чут, аарыглар, бижик билбес чорук база түрегдел бужартатпас ужурлуг. БодувустуҢ демиселивиске доктааш дивес бис, ынчангаш тиилээр бис. БодувустуҢ хүлээлгевиске чоргааралдыг бис, ынчангаш ону эчизинге чедир күүседир бис.

Эргим өөнүктер!

Бо кыйгырыгны чер болганга нептередип тарадыры-биле бодувустуҢ күштеривисти мөөнөөзли!

Бо кыйгырыгныҢ адаанга хол үүктерин чыыңар, боттарыңарныҢ негелделеринерни болгаш бодал-сагыжынарны чазактарга база парламентилерге дамчыдынар. БоттарыңарныҢ чуруттарыңарга делегейниҢ аңгы-аңгы кезектеринге аныяктарныҢ боттарынын айтырыгларын чугаалажып көөрү-биле ужуражылгаларын организастанар.

Аныяктар! БоттарыңарныҢ үнүцерни бистиҢ үнүвүске катыштырынар!

КИНОТЕАТРЛАРГА

АВГУСТ 6-ДА

«ВЛКСМ-НИҢ 30 ЧЫЛЫ»: (улуг залга): **«Дээнин ёзугаар»**—9.30, 11.30 шактарда. **«Дүжүүшкүн»**—1.30, 3.30, 5.30, 7.30 шактарда. **«БистиҢ үениҢ маадырлары», «Дүжүүшкүн»**—9.30 шактарда. (биче залга): Уругларга программа—12.30, 2.30 шактарда. **«Чаа эрикче»**—4.30, 6.30, 8.30 шактарда. (Кинохроника залынга): **«Мерген балыкчының чажыды»**—3.40, 5.40, 7.40 шактарда.

«КАА-ХЕМ»: **Уругларга программа** —10 шакта. **«Сөөлгү дюйм»**—11.15, 3.15 шактарда. **«Чалыы үе дугайында»**—5.15, 7.15, 9.15 шактарда.

«ВОСТОК»: **«Дүвүрээзиннинг дүн»**—1, 3.15, 5.15, 7.15, 9.15 шактарда.

«ЕНИСЕЙ»: **«Дагларда дүвүрээзин»**—10.30, 2.30 шактарда. **«Кампбелланың хаанналашкыны»**—4.30, 6.30, 8.30 шактарда.

ЧАЙГЫ КИНОТЕАТРГА: **«Эзеп келгени»**—5, 7, 9 шактарда.

АВГУСТ 7-ДЕ

«ВЛКСМ-НИҢ 30 ЧЫЛЫ»: (улуг залга): **«Чөөн талаже он базым»**—11.30, 1.30, 3.30, 5.30, 7.30, 9.30 шактарда. (биче залга): **«Воскресенье»**—4.30, 6.30, 8.30 шактарда. (кинохроника залынга): **«Ив Монтан ырлап тур»**—3.40, 5.40, 7.40 шактарда.

«КАА-ХЕМ»: **«Дүжүүшкүн»**—11.15, 1.15, 3.15, 5.15, 7.15, 9.15 шактарда.

«ЕНИСЕЙ»: **«Чалыы үе дугайында»**—2.30, 4.30, 6.30, 8.30 шактарда.

ЭРГИ РЕЦЕПТИЛЕР

АптеканыҢ рецептилер хүлээп алыр соңгазынын чанында узун эзлчег тургустуна берген. Ында турар улустар шупту далаштыг, рецепт хүлээп алыр эмчи оларны саадатпас дээш база-ла дүрген ажылдап олурар. 2—3 минуталар эрткенде-ле эм кылырынга чагыг хүлээп алдынган турар.

Хенертен саадаашкын болу берген. Эмчи бир рецептини ап алгаш номчуп чадап, чырыкка көрүп-даа пат-ла болган. Эмнер аттары бижип каан бичии саазын сыгыларында орулгулай бергилээн, өлөөн каш черде үттерлиг, а өөҢ мырыңай саргарып калган болган. Ол рецепт-биле аптекадан мурнунда каш-даа катап эмнер алган хирелиг, эмчиниҢ ону бижип берген хүнүнден бээр бир чыл эрте берген болган.

— Моон бижиктери билдинмес кылдыр балалып калган-дыр, эмчиден чаа рецептиден ап алыңар—дээш, аптека ажылдакчызы ону ээзинче сунган.

Ээзи ону хүлээп албайн, харын-даа ажынып турган:

— Силер чалгаарап тур силер. Бир эвес чаңгыс үжүк балалып калган болза, ында чүү боор, дөмей-ле утказын билип аптар силер—деп, маргыжып эгелээн.

Херек кырында ап көөр болза, хамык ужур рецептиниҢ номчуттунмас апарганында эвес болгай. ЭмчиниҢ аарыг кижиге эргиде-ле бижип берген эмнери ам ол кижиге херектиг бе азы кандыгыл деп айтыыг туруп келир.

Чамдыкта грипптен аараан кижилерге эмчи пенициллин, терамицин, биомицин дээн ышкаш антибиотиктерни ижерин сүмелээр. Аарыг кижи ол эмнериҢ дээштиин, дүрген дузалаарын билип алгаш ооҢ сөөлүнде бичии-ле чедул үезинде антибиотиктерни кайыхамаан чок ишкеш туруп бээр. Ол шын эвес, күштүг эмнерни ынчаар ажыглаар чорук кадыкшылга харын хора чедирип болур.

Эрги рецептилерни ажыглаш тургаш, чамдык иелер бичии уругларынга антибиотиктерни берип турарлар. Ону бууру шаап көөр херек. Бичии уругларныҢ организми кошкак болгаш, таарышпас эмнер ижиртирге олар доорадан аарый берип болур.

Чүгле антибиотиктер эвес, а харын чөдүл эми кодеинни безин бичии уругларга кайы хамаан чок ижиртири хоралыг. Чүге дээрге кодеинни чөдүлүҢ бүгү-ле таварылгаларында ажыглан болбас, ону эмчиниҢ сүмезин ёзугаар уругларга ижиртир херек.

БистиҢ чуртувуста эмчи дузаламчызы бедик деннелге организастаттынган. Эмчиге баргаш чаа рецепт бижидип алыры мырыңай берге эвес. Ындыг болганда эрги рецептилер ажыглап, даап эмнеттингениниҢ ажыы чок.

ОБЛАСТЫҢ САНИТАР ЧЫРЫДЫЫШКЫН БАЖЫҢЫ.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: Кызыл, Щетинкин кудумчузу, бажың № 3 ТЕЛЕФОННАРЫ: редакторнуҢ 24-63, редакторнуҢ ораалакчызынын 35-24, пропаганда килдизинин 23-54, харыысалгалыг секретарынын болгаш харыысалгалыг дежурнайынын 23-35, кодээ ажыл-агый килдизинин 25-38, партийжи амыдырал болгаш культура амыдырал килдистериниҢ 37-13, иштики информация килдизинин 20-60, чагаа болгаш совет тургузуг килдистериниҢ 21-27, үлетпүр болгаш транспорт килдизинин 22-64, бухгалтериянын 31-75, корректорларныҢ 21-47. Солун келбейн барганда 32-75 телефонче долгаар.

ТС—01058. Чагыг № 1613. Культура эргелелиниҢ типографиязы.